SĂPTĂMÂNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

22

ANUL V • Nr. 33 (236) • 17-23 august 1994 • 16 pagini • 250 lei

Cronică literară de Monica Lovinescu

pag 15

INTERVIU CU NICOLAE MANOLESCU PREȘEDINTELE PAC

pag. 8–9

De ce a învins Jirinovski în Rusia ?

pag 10

LOVITURĂ DE TEATRU în cultura română Cazul Odeon

ANCHETĂ

pag 12-13

ÎN RĂSPĂR H.-R. PATAPIEVICI

DESPRE COMUNISMUL AMERICAN

pag 11

GABRIEL ANDREESCU

Declarații în exces

Comitetul național al PAC de sîmbătă 13 august a fost precedat de o lungă campanie de presă. Nota generală – cu accentul dat de **România liberă** – o constituise ceea ce Horațiu Pepine denumea în numărul trecut al revistei, printr-o excelentă formulare, „demonizarea" rebelilor din CDR. Problemele de fond ale activității Opoziției au fost dominate, în această campanie, de presiuni asupra PAC și de procese de intenție. În replică, **Comitetul național al PAC** a adoptat în 13 august o declarație care duce la un nivel și mai înalt această logică a confruntării, inutilă și indecentă, între grupări politice al căror interes obiectiv ar fi, dacă nu neapărat, de cooperare, atunci cel puțin de stabilire a unui **gentlemen agreement**.

Primul rezultat al acestei situații este întîrzierea clarificărilor în CDR. Datorită agitației pe tema: iese PAC/nu iese PAC din CDR?, cîteva probleme, reale, au rămas în suspensie. Deputatul PER Ion Bold a devenit, acum cîteva zile, președintele **Consiliului consultativ al agricultorilor**, inițiat de către PDSR, un melanj politic incompatibil cu statutul său de membru al PER ori, dacă partidul nu-l exclude, cu prezența PER în Convenție. Apoi, chiar situația PAC, al cărui vot de sîmbătă nu elimină întrebările legate odată cu asocierea sa cu PNL–Quintus. Nu poți fi membru la două coaliții politice distincte care se obligă fiecare să prezinte soluții proprii pentru guvernare sau să coordoneze politic activitatea partidelor componente (conform protocoalelor; Art. 2 și Art. 11 din Protocolul de constituire a Alianței Civic-Liberale „Liberalii", în care se vorbește despre o politică dusă **în cadrul CDR**, sînt lipsite de conținut și chiar neavenite, de vreme ce Alianța nu a fost primită în Convenție).

Un al doilea efect probabil al acestei tendințe de confruntare publică dintre PAC și CDR este punerea în dificultate a promisiunii de a semna, în circa șapte săptămîni, a unui protocol electoral. Alături de hotărîrea ca președintele CDR să devină și candidatul CDR la președinție, limitarea perioadei de pregătire a raporturilor electorale reprezenta un autentic pas înainte. La **Comitetul național al PAC**, 14 membri din cei 40 prezenți au votat pentru ieșirea din CDR. Iar la sfîrșitul întîlnirii, s-au făcut declarații de genul: nu ieșim acum, vom ieși data viitoare. Iată premise ca viitoarele reuniuni ale **Comitetului executiv al CDR** sau ale **Consiliului național**, care ar trebui să finalizeze protocolul electoral, să fie blocate din nou de nesfîrșite dezbateri despre legitimitatea diferitelor formațiuni de a decide politica Convenției. Dar protocolul care ar da, în sfîrșit, startul campaniei electorale a CDR este indispensabil și orice întîrziere a sa, prin introducerea altor teme, va afecta puterea Convenției și va crește presiunea spre crearea unei alternative la CDR, întîrzînd-o însă și pe ultima. Discuțiile în abstract despre necesitatea reorganizării interne a CDR sînt de fapt inutile. Convenția se va organiza „în mișcare", din momentul în care se vor propune candidați, delegați la secțiile de votare, acțiunile din mass-media, experți care urmează să lucreze pe lîngă candidați, participările financiare ale formațiunilor componente etc. Din acel moment, formațiunile politice nu vor mai putea înlocui activitatea lor concretă, prin oameni și resurse, cu simple declarații. Altfel spus, CDR se va autoorganiza, în virtutea realităților interne, nu a vorbelor pe care mulți dintre liderii Convenției le utilizează în exces, nu pentru a pune în lumină adevărul despre felul în care Opoziția poate servi societății, ci pentru a-i ocoli.

Scrisoare adresată lui **Ilie Şerbănescu**

Domnule Redactor,

Sînt un "mic deţinător" de certificate de proprietate. Am 60 de certificate de proprietate cumpărate într-o anumită perioadă cînd am avut disponibilă o sumă de bani. Eu sînt cercetător ştiinţific, soţia este profesoară. Am citit în ziarul "Adevărul" din 2/3 iulie a.c. o "jubilaţiune" cum că, în sfîrşit, domnul Văcăroiu a zdrobit mafia mafioţilor şi speculanţilor deţinători de certificate de proprietate. M-am simţit vexat moral (m-am văzut deodată pus la zid, inclus între mafioţi, ca-n "vremurile bune", ce mai!) dar şi material; am cheltuit o sumă bunicică de bani pentru achiziţionarea celor 60 de certificate de proprietate.

Domnule redactor, deoarece am citit articolul dumneavoastră din "22" nr. 28/1994 îmi îngădui să vă transmit în scris cîteva din consideraţiile mele referitoare la "afacerea" certificatelor.

Domnul Văcăroiu nu a comandat nici un fel de studiu sociologic referitor la motivaţia, caracteristicile sociale, economice, psihologice ale categoriilor de persoane care au vîndut şi care au cumpărat certificate. Numai un astfel de studiu ar putea fundamenta concluzii şi decizii serioase, mature. Altfel, dacă nu este o diversiune cinică, atunci este o gafă uriaşă cu încălcarea abuzivă a legilor în vigoare. Domnul Văcăroiu plînge pe umărul oamenilor nevoiaşi care şi-au vîndut certificatele pe nimic. Dar lacrimile premierului sînt, se vede, sper, de la Banca Mondială, de crocodil. Oamenii nu şi-au vîndut certificatele fiindcă nu aveau ce mînca, cu toate că nivelul de trai a scăzut drastic, ci deoarece nu au avut un dram de încredere în privatizarea PDSR-istă. Cunosc foarte mulţi oameni cu enorm de mulţi bani care nu şi-au cumpărat nici un certificat, dar şi mulţi cetăţeni de condiţie materială modestă care au strîns cureaua, ca şi mine, şi şi-au cumpărat cîteva certificate. Spre deosebire de cei care au vîndut, cei care au cumpărat au riscat pe cartea încrederii în politica de privatizare a Guvernului. Or, culmea, tocmai aceştia sînt acum sancţionaţi. În al doilea rînd, de ignoranţa populaţiei în privinţa valorii acestor certificate, cine se face vinovat decît Guvernul şi FPS-urile, care nu au organizat piaţa acestor hîrtii de valoare. De asemenea, nu se poate trece peste "calităţile" intelectuale ale aceluia care "nu ştie" şi nici **nu vrea** să ştie ce s-ar putea face cu hîrtia pe care i-a dat-o de la Poştă!

Toate acestea, diriguitorii români ai privatizării vor să le ignore. De ce, mai puţin mă interesează aici. Pentru că este absurd, mai mult, penibil, a aminti acestor diriguitori că acţiunea lor, dacă se va materializa, aşa cum ultimele informaţii lasă să se întrevadă, este în totală contradicţie cu Legea 58/1991. Aceasta prevede explicit dreptul deţinătorilor de certificate de a le vinde şi, implicit, dreptul altor cetăţeni români de a cumpăra. Legea nu limitează în nici un fel numărul de certificate pe care un cetăţean român le poate deţine şi utiliza în procesul de privatizare, din contră, legea prevede obligaţia FPP-urilor de a maximiza profiturile cetăţenilor ca urmare a deţinerii de certificate.

Domnule redactor, aş vrea să cunosc care este opinia specialiştilor în drept (jurişti), dar şi a economiştilor, a persoanelor care au vîndut şi a celor care au cumpărat certificate, opinii referitoare la preconizata acţiune guvernamentală de limitare a participării la privatizare cu un certificat, şi care va fi soarta certificatelor deţinute de acele persoane care posedă mai mult de un certificat. Dacă este posibil şi veţi considera necesar, poate ar fi util să organizaţi o astfel de dezbatere.

Vă mulţumesc, cu stimă,

M. NEDELCU, sociolog

Stimate redactor-şef,

Semnatarul acestui material este profesor pensionar de limba şi literatura latină.

Materialul se bazează pe lucrarea lui Cicero "De republica". (...) M-am străduit să evidenţiez acele idei din opera ciceroniană deosebit de actuale pentru noi şi să stimulez interesul intelectualilor noştri pentru viaţa politică a ţării în această perioadă foarte grea, căci un popor este sortit pieirii dacă în împrejurări vitrege, ca cele de astăzi, nu are conducători luminaţi.

M-am gîndit că această lucrare ar putea interesa revista d-voastră şi-şi va găsi locul în paginile ei. (...)

Răspunsul d-voastră favorabil mă va determina să folosesc toate posibilităţile pentru a-mi procura cu consecvenţă numerele revistei, căci în oraşul nostru aceasta e o problemă. Uneori, din cauza puţinelor exemplare care vin aici, rămîn lipsit de plăcerea de a o citi. (...)

CICERO despre îndatoririle bunilor cetăţeni

(...) Roma, devenită stăpînă pe întregul spaţiu mediteranean (sec. I a.Chr.), îşi căuta un nou echilibru interior. (...) După o evoluţie dramatică terminată cu război civil s-a născut o nouă formă de guvernămînt, care, păstrînd formal vechile instituţii republicane, însemna de fapt inaugurarea puterii personale.

Cicero s-a implicat direct în viitoarea acestei lupte politice şi, dacă Caesar l-a cruţat, Augustus nu l-a mai putut salva, lăsîndu-l pe mîna adversarilor politici, care l-au asasinat la vîrsta senectuţii. El a fost un republican moderat, cu mare respect pentru vechile tradiţii romane, dar şi cu oarecare deschidere spre prezent. Această atitudine politică nu mai putea mulţumi nici pe republicanii intransigenţi şi nici pe adepţii regimului care se năştea. Prins la mijloc, a fost zdrobit. (...)

Cicero nu imaginează un stat ideal, ca Platon, ci, după ce analizează formele de guvernămînt cunoscute în antichitate, ca şi astăzi, monarhia, aristocraţia şi democraţia, consideră că elementele pozitive ale acestora se găsesc întruchipate în structurile statului tradiţional roman. Pentru ca acest stat să asigure viaţa liniştită şi bunăstarea cetăţenilor săi, Cicero pune accentul pe calităţile morale ale acestora. Statul, republica, trebuie să se bazeze pe virtuţile celor buni (**optimates**, cum îi numeşte uneori autorul). (...) Cicero consideră că izvorul faptelor mari ale acestor iluştri cetăţeni stă în înzestrarea lor de către divinitate cu "virtus". Acest termen avea în limba latină un conţinut mult mai bogat şi mai adînc decît cuvîntul "virtute" din limba noastră. El însemna un mănunchi de calităţi fizice şi morale specifice bărbatului (cuvîntul însuşi vine de la "vir" = bărbat): forţă, bărbăţie, curaj, cinste, dreptate etc. Adevărata virtute nu stă, după Cicero, în vorbe, ci în practicarea ei prin fapte. (...) Cea mai înaltă expresie a folosirii virtuţii stă în asumarea conducerii statului. (...) De aici necesitatea de a se încredinţa conducerea treburilor publice cetăţenilor care s-au distins cel mai mult prin virtutea lor.

Cicero subliniază în mai multe rînduri eforturile pe care trebuie să le depună bărbaţii care-şi asumă răspunderea conducerii statului, ceea ce-i obligă să renunţe la o viaţă liniştită. (...) El înţelege că acesta este un important motiv invocat de cei care nu vor să se implice în viitoarea luptelor politice, adăugînd apoi şi altele: **pericula vitae** (primejduirea vieţii), **formido mortis** (teama de moarte) etc. Fără îndoială că activitatea politică a comportat totdeauna riscuri foarte mari, uneori plătindu-se cu viaţa o atitudine civică curajoasă, aşa cum i s-a întîmplat şi lui Cicero. Cu toată conştiinţa primejdiei, el nu va renunţa la lupta politică. În c. I, cap. 4, declară: "Nu voi şovăi să mă împotrivesc furtunilor şi fulgerelor pentru a apăra pe concetăţenii mei şi a le păstra liniştea prin propriile mele pericole".

În acelaşi capitol susţine că patria nu ne-a născut şi educat numai pentru a ne căuta de interesele şi liniştea noastră, ci ea ne cere să-i dăm cea mai mare parte a spiritului, a talentului şi raţiunii noastre. (...)

Cicero a dat două mari bătălii politice: una în timpul consulatului său (anul 63 a.Chr.) împotriva lui Catilina, considerat un duşman al republicii, un demagog, un agitator popular cu veleităţi de dominaţie asupra Romei, şi alta împotriva lui Antonius, care după asasinarea lui Caesar ţintea dictatura asupra statului roman. În luptele sale politice, Cicero voia să se sprijine pe aderiunea bunilor cetăţeni (**optimates**), deci pe un partid al optimaţilor. Pe aceştia se străduia să-i activeze, să-i mobilizeze împotriva duşmanilor republicii. Căci, spune el, dacă cei buni şi înţelepţi se vor preocupa numai de propria fericire, aşa cum recomandă filozofii epicurei, şi se vor dezinteresa de problemele publice, atunci cei răi şi incapabili vor ajunge la conducerea statului, iar consecinţele vor fi fatale pentru toţi. Cicero

Perje

acordă o atenţie deosebită atitudinii cetăţeneşti, a poziţiei active pe care trebuie s-o aibă în societate oamenii luminaţi, instruiţi, pe care îi numeşte **sapientes**, **philosophi** sau **doctissimi**. În timpurile noastre, aceştia constituie de fapt intelectualitatea. (...)

Marele scriitor are cuvinte de apreciere pentru oamenii învăţaţi care s-au ocupat în lucrările lor de organizarea statului, chiar dacă n-au ocupat nici o funcţie publică. Dar îi elogiază şi mai mult pe cei şapte înţelepţi ai lumii care aproape toţi s-au aflat în mijlocul treburilor publice. Căci, spune el, nu este vreun lucru în care virtutea umană să fie mai aproape de puterea divină decît de a întemeia noi cetăţi (state) sau de a le apăra pe cele deja construite. Cicero cere cetăţeanului învăţat (sapiens) să studieze şi să cunoască problemele vieţii politice şi ale statului. (...) El pretinde chiar înţeleptului să se obişnuiască treptat cu practica îndeplinirii unor funcţii publice, pentru ca atunci cînd statul va fi în primejdie să-l poată ajuta. Căci, afirmă el, cine n-a condus o corabie pe o mare liniştită (**mari tranquillo**) n-o va putea cu atît mai mult conduce pe o mare agitată cu valuri foarte mari (**excitatis maximis fluctibus**). (...)

Din cele arătate pînă aici să încercăm să facem o tranalaţie de vreo două mii de ani şi să tragem unele concluzii. (...)

Este inadmisibilă mentalitatea unor cetăţeni, şi în primul rînd a unor intelectuali, de a sta pasivi, de a se dezinteresa de frămîntările vieţii social-politice, de a se izola în cercul strîmt al preocupărilor strict individuale. Însuşi progresul profesional, de orice natură, se asigură în contextul progresului general al patriei, căreia îi trebuie asigurată stabilitatea, ordinea, liniştea.

Toţi cetăţenii sînt datori, cu orice preţ, să contribuie la crearea acestor condiţii, iar lozinca "nu fac politică" este condamnabilă. Ea acoperă de fapt o anumită comoditate, o teamă de răspundere şi de primejdii. Însă în timp ce cetăţenii buni, integri moral, se abţin, stau deoparte, cei nevrednici, oportuniştii, ajung la putere, nenorocind patria şi pe noi înşine.

Participarea la conducerea statului reclamă o anumită pregătire intelectuală, politologică am putea spune, o competenţă într-o anumită specialitate, grefată pe un fond de instruire generală, precum şi o practică treptată în funcţii obşteşti, pentru a se evita nişte improvizaţii profund dăunătoare. (...)

N-aş vrea să închei aceste rînduri înainte de a ne exprima speranţa că prin reorganizarea învăţămîntului nostru liceal, degradat în conţinutul lui de către o dictatură a ignoranţilor, va fi repus în drepturile lui studiul limbii şi literaturii latine, care stă la baza culturii europene.

Prof. TĂNASE NEJNERU, Galaţi

Universitatea Bucureşti, Facultatea de Filosofie

ANUNŢĂ: Deschiderea în anul universitar 1994/1995 a **Institutului de studii germanice** al Universităţii Bucureşti, axat pe trei direcţii cardinale de studiu: filosofie, istorie şi literatură. Este o formă de învăţămînt umanist interdisciplinar în limba germană, fără precedent în România, care se va desfăşura pe perioada a patru semestre şi se va finaliza prin acordarea titlului de **master**. Institutul va funcţiona în cadrul Facultăţii de Filosofie şi va activa cu sprijinul Facultăţii de Istorie, a Facultăţii de Limbi Străine şi a Societăţii Germaniştilor din România. Cursurile şi seminariile vor fi susţinute atît de profesori şi cercetători români, cît şi de profesori de ţinută din Germania, în cadrul relaţiei de parteneriat care există deja între Universitatea Bucureşti şi Universitatea Ruhr-ului din Bochum, cu sprijinul financiar al Serviciului German de Schimburi Universitare (DAAD). Titlul de **master** obţinut la încheierea studiilor va permite celor care posedă diploma de licenţă în filosofie, istorie sau limba şi literatura germană să urmeze în continuare studii de doctorat în aceste domenii, la oricare universitate din România sau din ţările de limbă germană. În plan spiritual, scopul acestui Institut este adîncirea legăturilor formative dintre culturile română şi germană, în orizontul ideii că limba germană este o limbă universală de cultură.

Condiţii: Pot candida toţi absolvenţii cu diplomă de licenţă ai Universităţilor din România şi din alte ţări.

Actele necesare înscrierii sînt:
- cerere de înscriere
- diploma de bacalaureat şi diploma de licenţă în original
- trei fotografii tip buletin
- chitanţa CEC pentru taxa de înscriere (5.000 lei)

Informaţii suplimentare pot fi obţinute la tel. 638.82.73.

Înscrierile se fac între **13 şi 15 septembrie** a.c. la secretariatul Facultăţii de Filosofie (B-dul M. Kogălniceanu 64, et. I, tel. 613.96.43). Examinarea va avea loc în zilele de **19-21 septembrie**, prin următoarele probe:
- test de verificare a cunoştinţelor de limbă germană, pentru cei care nu posedă diplomă de licenţă în limba şi literatura germană
- colocviu de testare a cunoştinţelor generale, susţinut în faţa unei comisii compuse din germanişti, istorici şi filosofi

Vor fi declaraţi admişi un număr de maximum 20 de candidaţi. Universitatea Bucureşti oferă 10 burse de merit, în acord cu prevederile existente. Activitatea didactică cuprinde aproximativ 16 ore săptămînal. Candidaţii admişi care nu locuiesc în Bucureşti vor beneficia de locuri în căminele Universităţii Bucureşti.

ANDREI CORNEA

O criză numai amînată

În rîndurile Opoziției, dar și ale multor jurnaliști (v. editorialul lui Ion Cristoiu din "Evenimentul zilei" din 15.08.1994) există obiceiul extrem de păgubitor de a se explica toate divergențele și conflictele din sînul CDR prin rivalitățile personale ale liderilor, prin orgolii și ambiții ori prin obscure și malefice intenții „diversioniste" teleghidate de Putere. Nu că n-ar exista rivalități și orgolii, ba chiar probabil și încercări obscure ale Puterii de a slăbi Opoziția; dar a crede că orice neajuns, orice insuficiență a Opoziției se pot reduce numai la asemenea cauze mi se pare a fi expresia unei gîndiri leneșe și debile.

În fapt, Opoziția din România este marcată de divergențe structurale ce au puțin sau deloc de a face cu presupusele defecte caracteriologice ale politicienilor, cum ar fi orgoliul lui Nicolae Manolescu, ambiția lui Emil Constantinescu sau încăpățînarea lui Corneliu Coposu.

Astfel, prima sciziune la nivelul Opoziției, apărută încă din 1990, a fost cea dintre partidele istorice și „moderni". O comparație cu ce s-a întîmplat în alte țări foste-socialiste arată că nu forța intrinsecă a național-liberalilor sau a țărăniștilor explică rolul important jucat de aceste partide în România, ci anemia „celorlalți", inexistența, practic, înainte de Revoluție a unor nuclee de disidență sau rezistență organizată, pe seama cărora să se poată forma cu repeziciune solide partide democratice moderne. A existat, așadar, un „vid de opoziție", ușor umplut de „istorici". Or, este lesne de înțeles că între „istorici" și „moderni" există enorme deosebiri în perceperea realității, în proiectul de societate propus, în mijloacele utilizate, toate avîndu-și originea, cum este și firesc, în deosebirea de generație, de experiență istorică și de viață a celor două categorii. În esență, această deosebire conduce la o diferență de opțiune strategică: **trebuie sau nu ca noua societate românească să reproducă societatea românească interbelică?**

Curînd după apariția Alianței Civice, principala realizare a „modernilor" în 1990, în interiorul acesteia s-a produs o nouă și importantă sciziune. Originea acesteia a stat în ambiguitățile tranziției din România. Se punea întrebarea: era noua Putere constituită după 1989 **mai curînd o putere semi-dictatorială, „neo-comunistă"**, împotriva căreia trebuia luptat prin organizații de masă tip „forum", așa cum era în fond Alianța Civică, sau **se apropia ca de o putere „normală" într-o țară democratică**, împotriva căreia trebuie luptat prin mijloace parlamentare și politice? Cei care au optat pentru prima variantă, spunînd și astăzi, precum P.M. Băcanu, că întreaga luptă în România se duce „între comuniști și anticomuniști", au rămas în AC; ceilalți, care au optat, precum Nicolae Manolescu, pentru un alt tip de analiză (precum cel propus de Jozef Darski, potrivit cu care tocmai foștii comuniști sînt constructorii capitalismului în țările Europei de Est), au format PAC. Se vede imediat de ce PAC se află pe o poziție adversă atît față de PNȚCD, cît și față de AC. Pe de altă parte, aceste ultime formațiuni au destule motive să se apropie și să se opună PAC-ului, deoarece opțiunile strategice ale ambelor pornesc de la un refuz: PNȚCD tinde să conteste că în România s-a întîmplat „ceva" fundamental care să împiedice restaurarea societății antebelice; AC tinde să conteste că s-a întîmplat „ceva" fundamental din 1990 încoace, care să schimbe caracterul maniheist al luptei politice.

Am prezentat lucrurile extrem de simplificat (lăsînd deoparte rolul PL '93 și cel al PD) numai spre a face să se înțeleagă că, atunci cînd nu există un acord asupra viitorului societății românești și nici unul privitor la structura fundamentală a Puterii în prezent, este aproape imposibil să fie pace în CDR. Aceasta fără a mai vorbi despre chestiunile tactice și organizatorice ce derivă din marile opțiuni strategice, dar care reprezintă un prilej în plus de diviziune.

Toate acestea permit, cred, să se înțeleagă de ce ezitările PAC-ului de a semna protocolul și actul adițional al CDR, criticile sale la adresa CDR, a președintelui său, Emil Constantinescu, sau a unor partide din alianță, critici ce nu au încetat nici după consimțirea de a semna, nu trebuie privite ca tentative de a submina Opoziția sau Alianța Civică. În fond, nici una dintre opțiunile fundamentale despre care am vorbit nu este absurdă, și, deși nu toate mi se par deopotrivă de realiste, toate merită a fi discutate și analizate, atît pentru a descoperi cea mai bună formulă de a ajunge la putere, cît și pentru a ști ce trebuie făcut cu puterea odată dobîndită.

Din păcate, prea adesea încercarea din partea PAC de a propune puncte de vedere alternative în cadrul Opoziției, de a sugera nevoia unei discuții de fond a fost întîmpinată rău. Uneori am asistat la insulte și acuzații absurde, care au condus, firește, la răspunsuri echivalente de partea cealaltă. Oricum, campania din ultimul timp din „România liberă", care, după ce l-a denunțat pe dl. Manolescu ca posesor al „sindromului Cîmpeanu", a culminat cu publicarea unei abjecte scrisori, „semnată anonim" de un „fost pachist care evită să se expună răzbunării foștilor săi colegi" (nr. 1327), e profund întristătoare. Dl. Băcanu, actualul președinte al AC, ar trebui să știe că practica denunțului anonim apropie gazeta ce o conduce de nivelul „României Mari" sau de cel al vechii „Românii-libere".

Negativ e și triumfalismul afișat de unii lideri ai Opoziției. Chiar dl. Emil Constantinescu, de obicei lucid, tinde să ofere despre

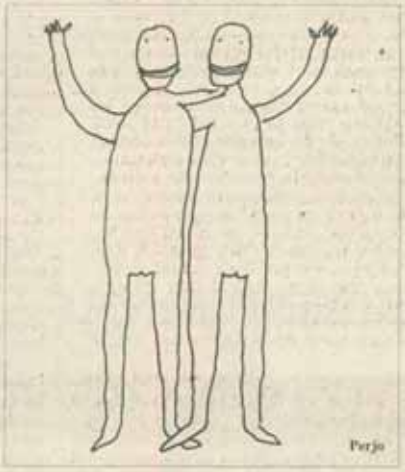

CDR o imagine mult mai pozitivă – cred eu – decît o îngăduie realitatea (v. „22" nr. 32). De exemplu, domnia sa, comentînd ultimele sondaje de opinie, „uită" să amintească că dl. Adrian Năstase, liderul PDSR, este, conform tuturor acestor sondaje, cel mai popular politician român.

Nu vreau să se creadă că că aș îmbrățișa neapărat opiniile PAC în chestiunea reorganizării CDR. Dar refuzul majorității formațiunilor din CDR de a accepta o discuție aprofundată asupra restructurării coaliției rămîne, în sine, îngrijorătoare.

Nimeni nu trebuie să-și închipuie că, odată ce PAC a semnat protocolul Convenției, criza s-a terminat. Rădăcinile ei sînt mult prea adînci și, în lipsa unei discuții serioase, ea va reizbucni în curînd. De fapt, lucrurile stau chiar mai rău: dacă principala forță de opoziție a țării refuză dialogul în interior, atunci sosesc, insinuant și greu de înlăturat, două întrebări. Va putea accede Opoziția la guvernare, cînd ea se lipsește de instrumentul analizei și al dialogului? Iar dacă va ajunge totuși acolo, va mai merita efortul?

MARȚI 9 AUGUST

• Declarație a Convenției Democratice

„Convenția Democratică din România constată cu îngrijorare că actualii guvernanți ai țării, ignorînd degradarea continuă a nivelului de trai al populației, sfidează iminentul dezastru spre care alunecă societatea românească", se arată într-o declarație a CDR. „CDR consideră că singura soluție pentru ieșirea din această criză și pentru înlăturarea cauzelor ei profunde este gruparea tuturor forțelor democratice din România și implicarea lor în acest proces".

• Criteriile PNȚCD pentru organizarea CDR

Prim-vicepreședintele Ion Diaconescu, PNȚCD, a trimis Convenției Democratice propunerile privind modul în care ar urma să fie desemnat candidații Convenției la următoarele alegeri. Astfel, viitorii candidați ar urma să fie stabiliți în funcție de structura organizatorică a partidelor (număr de membri și organizații) și de rezultatele electorale (consilieri, primari, parlamentari).

• PL '93 apără PAC

Liderul PL '93 Horia Rusu consideră că prin Protocolul adițional al Convenției Democratice se înlătură arbitrariul din CDR printr-o ierarhizare pe criterii de pondere bine motivate, ce vor putea stimula fiecare partid din Convenție. În ce privește PAC, partid care încă nu a semnat Protocolul, dl. Rusu afirmă că acesta nu trebuie stigmatizat pentru opinia sa diferită.

• Întrunirea Prezidiului Executiv al UDMR

În cadrul ședinței Prezidiului Executiv al UDMR a fost discutat proiectul Legii învățămîntului minoritar ce urmează să fie prezentat Legislativului. De asemenea, s-au abordat problemele organizatorice legate de strîngerea a 250.000 semnături în sprijinul propunerii legislative vizînd învățămîntul în limba minorităților naționale.

MIERCURI 10 AUGUST

• MAE răspunde Chișinăului

Elemente de suspiciune, neînțelegere și punere sub semnul întrebării a intențiilor Guvernului României rezultă dintr-o primă lectură a textului declarației Guvernului Republicii Moldova, a declarat purtătorul de cuvînt al MAE român, Mircea Geoană. S-a precizat că afirmația potrivit căreia sprijinirea Opoziției ar putea aduce prejudiciu relațiilor dintre România și Republica Moldova este lipsită de temei.

• Regele Mihai invitat la manifestările pentru 23 August

Nouă fundații, comitete și mișcări au decis să inițieze o serie de manifestări științifice consacrate împlinirii unei jumătăți de veac de la evenimentele din 23 August. Organizatorii au adresat Regelui Mihai I invitația de a deschide, la 21 august, manifestările comemorative.

• PDAR a absorbit PPR

La conferința de presă a PDAR a fost anunțată „fuziunea prin absorbție" a PDAR cu Partidul Popular Republican (PPR). În urma acestui fapt, Radu Theodoru, fost lider PRM, a devenit vicepreședinte al PDAR. După afirmațiile liderului Victor Surdu, la ora actuală PDAR are 172.000 membri legitimați, din care numai 30 ar fi plecat la partidul de guvernămînt.

JOI 11 AUGUST

• Regele Mihai răspunde invitațiilor

Dorind să răspundă numeroaselor invitații de a veni în România, Majestatea Sa a decis să lase în grija personalităților și organizațiilor care se ocupă cu pregătirea comemorării celor 50 de ani de la înfăptuirea actului de la 23 August 1944 să discute acordarea vizelor pe care autoritățile le consideră necesare. „În aceste circumstanțe, nici un angajament nu va fi luat și nici o condiție legată de desfășurarea vizitei nu va fi acceptată fără acordul prealabil al Majestății Sale", se arată într-un comunicat al Casei Regale.

• CCSRE gata să demareze privatizarea

Președintele Consiliului pentru Coordonare, Strategie și Reformă Economică, Mircea Coșea, a declarat că proiectul programului de privatizare este definitivat. În opinia lui Mircea Coșea, schimbul efectiv de certificate cu acțiuni și vînzarea prin licitare a acțiunilor pe bani de către FPS se vor putea efectua în ianuarie 1995.

(Continuare în pagina 4)

(Urmare din pagina 3)

VINERI 12 AUGUST

• Premierul Văcăroiu începe discutarea programului de privatizare în masă cu partidele parlamentare

Ministrul de stat Mircea Coşea a prezentat ziariştilor modificările de ultimă oră la programul de privatizare în masă. El a adăugat că luni 15 august va fi finalizată lista cu cele 3.000 de întreprinderi privatizabile, de pe care însă au fost eliminate întreprinderi considerate strategice, printre care şi Uzinele „Dacia" Piteşti. Tot începînd de luni, a mai spus dl. Coşea, premierul Văcăroiu se va întîlni cu reprezentanţii partidelor politice şi cu comisiile parlamentare de specialitate cărora le va solicita susţinerea programului în Parlament.

• Noi ordonanţe guvernamentale

Executivul a prelungit, prin ordonanţă, termenul de aplicare a Legii fondului funciar pînă la finele lui 1996. Pînă la ora actuală au fost eliberate 1.174.000 titluri de proprietate (cca 27% din total). Tot prin ordonanţă, Guvernul a eliminat taxa de viză pentru turiştii care vizitează România în cadru organizat. Ceilalţi turişti străini vor plăti o taxă de 15 dolari.

• Programul de privatizare al Guvernului e greu de aplicat

Arntraud Hartmann, reprezentanta Băncii Mondiale la Bucureşti, a apreciat că programul de privatizare în masă elaborat de guvernul Văcăroiu este complicat şi greu de aplicat.

SÎMBĂTĂ 13 AUGUST

• Comitetul Naţional al PAC a votat semnarea Actului adiţional la Protocolul CDR

Comitetul Naţional al PAC a decis, cu 25 voturi pentru, 14 împotrivă şi o abţinere, semnarea Actului adiţional la Protocolul privind organizarea Convenţiei Democratice. Totodată a fost adoptată Declaraţia reprodusă alăturat.

LUNI 15 AUGUST

• Nicolae Manolescu a semnat Actul adiţional

Nicolae Manolescu, preşedintele PAC, a semnat Actul adiţional la Protocolul privind organizarea şi funcţionarea CDR. La semnarea documentului a fost prezent dl. Emil Constantinescu, preşedintele Convenţiei.

• Înaltul comisar CSCE pentru minorităţi la Bucureşti

Max Van Der Stoel, înaltul comisar CSCE pentru minorităţi, s-a întîlnit, la sediul UDMR, cu preşedintele UDMR, Markó Béla, şi cu deputatul Tokay György. Reprezentantului CSCE i-a fost prezentată o listă cu problemele minorităţii maghiare din România, Markó Béla referindu-se şi la manifestările şovine ale primarului de la Cluj, Gheorghe Funar.

Rubrică realizată de
RALUCA STROE-BRUMARIU
şi MARIAN CHIRIAC

Adevărul literar şi artistic, nr. 231

- Inedit: **Ion Caraion despre Marin Preda**
- Facsimile: **Tudor Arghezi, G. Călinescu, Tudor Vianu, Ion Pillat, Perpessicius, Ion Marin Sadoveanu, Ion Minulescu**
- Interviu stupefiant **cu Cezar Ivănescu**

Declaraţie

Partidul Alianţei Civice nu a semnat miercuri 3 august protocolul adiţional supus votului Consiliului CDR, pentru că reprezentanţii săi nu aveau mandat în acest sens. Mai mult decît atît, **ei nici nu puteau avea mandat**, cîtă vreme conţinutul protocolului nu fusese comunicat conducerii partidelor, iar semnarea lui nu a figurat pe ordinea de zi.

Dorim să curmăm toate speculaţiile referitoare la abţinerea PAC, în reuniunea din 3 august. Trebuie să reamintim de aceea cîteva lucruri. Conform unei hotărîri a Biroului Executiv al CDR, formaţiunile membre au prezentat proiecte de restructurare şi de funcţionare a Convenţiei. În termenul stabilit, PAC a înaintat secretariatului CDR propunerile sale. PAC a luat totodată cunoştinţă de propunerile altor formaţiuni, care i-au fost transmise direct sau au fost publicate în presă. Remarcînd unele deosebiri de principiu, PAC a solicitat, într-o scrisoare adresată preşedintelui CDR, ţinerea unei reuniuni a liderilor care să negocieze aceste principii înaintea modificării protocolului în vigoare sau a redactării altuia. O solicitare similară a făcut PSDR. Preşedintele CDR n-a răspuns scrisorii şi nici nu şi-a respectat promisiunea de a convoca la 27 iulie o reuniune a Biroului Executiv, plecînd în străinătate. Nu este prima oară cînd dl. Emil Constantinescu procedează în acest fel. La Reuniunea Consiliului CDR din 3 august, convocată fără consultări prealabile şi într-un moment nepotrivit, n-au participat, dintre liderii de partide, domnii Coposu, Cunescu, Manolescu şi Weber. În aceste condiţii, votarea protocolului adiţional – repetăm: necunoscut partidelor – s-a transformat într-o mică lovitură de forţă. Abuzivă, pentru că necuprinsă în protocolul în vigoare de funcţionare a CDR, a fost şi acordarea unui termen limită de semnare. PAC nu putea semna un document atît de important şi care, în plus, contravenea spiritului propunerilor sale, fără să-şi consulte Comitetul Naţional. Nici reprezentanţii PAC la reuniunea din 3 august, nici alţi membri ai conducerii PAC n-au declarat că refuză să

semneze protocolul adiţional. Era de la sine înţeles că decizia, în această privinţă, trebuia să aparţină Comitetul Naţional al partidului.

PAC respinge atît modul nedemocratic în care Consiliul CDR a fost practic silit să adopte protocolul adiţional, cît şi interpretările date de către presă şi de către unii lideri din CDR abţinerii reprezentanţilor PAC de a se alinia unui vot pripit, dar cu grave consecinţe pentru acţiunile politice ale Convenţiei. În nici o împrejurare, PAC nu şi-a declarat intenţia de a părăsi CDR. Din contră, toate luările sale oficiale de poziţie au subliniat necesitatea unităţii politice a opoziţiei. PAC n-a făcut nici un gest care să pericliteze această unitate (n-a prezentat candidaţi pe liste proprii şi n-a folosit semnul electoral al CDR pentru candidaţii proprii), aşa cum au făcut alte partide din CDR. Şi-a spus doar cuvîntul ori de cîte ori a crezut necesar, socotind că alianţa partidelor democratice se cuvine să dea ea însăşi un exemplu de democraţie. Propunerile PAC de revizuire a protocolului au izvorît din credinţa că CDR trebuie să-şi perfecţioneze structurile şi funcţionarea. PAC le-a avansat ca propuneri ce trebuie dezbătute, dar fără pretenţia de a le impune cu tot dinadinsul. Realizînd cu PNL Alianţa Civic-Liberală, PAC şi-a precizat de la început încredinţarea că Alianţa îşi are raţiunea politică în sînul CDR. Este inadmisibil ca tocmai acele formaţiuni ostile revenirii PNL în CDR să acuze PAC de subminare a unităţii opoziţiei. Este, de asemenea, de neînţeles că aceste acuzaţii au fost deseori găzduite de

Din sumarul numărului viitor:

- Adevărata istorie a lui "23 August" în atenţia Congresului american (documente inedite)
- Cultura şi ministerele ei: biografii de birocraţi
- Virgil Nemoianu: Intelectualul est-european şi lumea occidentală
- Bernard Paqueteau: Comunism şi naţionalism
- Adevărul despre insurecţia poloneză
- Va fi o alianţă între Convenţie şi sindicate?

România liberă, al cărei director este şi preşedintele în exerciţiu al **Alianţei Civice**. După nenumărate articole calomnioase, fără nici un temei, **România liberă** a publicat pe prima pagină a numărului din 4 august aprecieri incorecte şi jignitoare la adresa PAC şi la adresa preşedintelui său, transformate în rechizitoriu şi proces de intenţie, dezinformînd în felul acesta opinia publică. Campania contra PAC a continuat aproape în fiecare număr al **României libere**.

Un rol major de întreţinere a atmosferei de ostilitate faţă de PAC şi faţă de preşedintele său l-a jucat, din păcate, însuşi preşedintele CDR, care a ignorat sistematic propunerile PAC şi pe ale altor formaţiuni membre şi a amînat dezbaterea lor, în funcţie de programul şi de interesele personale ale d-sale. La reuniunea din 3 august, preşedintele CDR a determinat practic formaţiunile participante să adopte un protocol care conţinea prevederi contrare opiniei unora dintre ele şi care nu putuseră fi dezbătute înainte în conducerile acestor partide. Dl. Emil Constantinescu a uitat cu desăvîrşire faptul că Biroul Executiv al CDR i-a dat doar un mandat provizoriu şi că d-sa s-a angajat să prezinte în cel mai scurt timp un protocol de alegere a preşedintelui CDR. Depăşindu-şi atribuţiile de coordonator al CDR, dl. Emil Constantinescu a redactat cu cîteva luni în urmă un material sintetic care cuprindea aprecieri tendenţioase şi lezante la adresa unora dintre formaţiunile din Convenţie şi a liderilor lor. O dovadă elocventă a acestei maniere de a dirija CDR o constituie votarea protocolului adiţional din 3 august, al cărui punct forte este hotărîrea CDR de a-şi desemna în alegerile prezidenţiale din 1996 un candidat unic. PAC, ca şi alte partide din CDR, n-a luat pînă acum în considerare o asemenea hotărîre, ceea ce nu înseamnă că o exclude din principiu. Graba cu care preşedintele CDR a dorit să obţină votul arată temerea d-sale că PAC ar putea veni cu o propunere proprie. Ne bazăm în această gravă afirmaţie pe întreaga campanie contra PAC din ultimele săptămîni, în care tema esenţială de dispută a fost presupusa ambiţie a preşedintelui PAC de a rivaliza cu preşedintele CDR. În articolul amintit de pe prima pagină a **României libere** din 4 august, preşedintele PAC este atacat tocmai din această perspectivă. În ceea ce-l priveşte, preşedintele PAC a susţinut cu deplină lealitate pe candidatul CDR, oferindu-i întreg sprijinul moral atît în campania din 1992, cît şi după aceea. Lipsit de ambiţii personale, preşedintele PAC nu şi-a anunţat intenţia de a fi candidatul CDR şi nici n-o va face. Dacă dl. Emil Constantinescu n-a înţeles acest lucru pînă acum, are tot timpul de a-l înţelege de aici înainte, îndreptîndu-şi energia împotriva realilor d-sale adversari politici. Renunţînd la declaraţii ocazionale menite a-i garanta prioritatea în CDR, d-sa poate medita, cu mai mult folos, la necesitatea unei organizări şi funcţionări mai bune a CDR.

În tot acest joc de calcule personale şi de acuzaţii fără temei, PAC îşi reafirmă convingerea că numai unitatea opoziţiei poate învinge actuala putere şi conduce România pe calea democraţiei. PAC va semna protocolul adiţional din 3 august, deşi nu va încetă să solicite respectarea acelor principii şi adoptarea acelor măsuri care să permită CDR să devină principala forţă politică a ţării şi, în primul rînd, principiul unei corecte alcătuiri a listelor electorale, care nu trebuie să favorizeze un partid sau altul din CDR, ci însăşi cauza democraţiei din România. PAC înţelege să parieze pe această speranţă şi îşi rezervă dreptul, în cazul în care aşteptările îi vor fi înşelate, să procedeze în consecinţă. PAC îşi exprimă încrederea într-o opoziţie unită în jurul unor principii democratice solide şi a unor oameni politici capabili să le aplice în practică şi care să includă PNL necondiţionat şi imediat în CDR.

Prezenta declaraţie a fost adoptată în şedinţa Comitetului Naţional în ziua de 13 august 1994 şi va fi depusă ca document oficial al CDR.

Comitetul Naţional al PAC
13 august 1993

ILIE ŞERBĂNESCU

SALARIILE MINERILOR POT REAPRINDE INFLAŢIA

Epilogul populist la care guvernul a consimţit în greva minerilor din exploatările de suprafaţă o fi bun pentru aceştia, dar este în mod cert de rău augur pentru ceilalţi salariaţi şi pentru economia naţională. Cînd salariile sînt sporite fără acoperire, înseamnă fie că se dă pur şi simplu unora luîndu-se de la alţii, fie că se ridică preţurile, ceea ce este de fapt acelaşi lucru. Căci ce se dă privilegiaţilor se recuperează prin preţurile crescute de la toţi ceilalţi, penalizaţi pentru că n-au avut în mînă pîrghiile cu care să ia ei caimacul.

Pe de altă parte, **acoperire** nu este cîtuşi de puţin creşterea preţurilor pe piaţă, care reprezintă cel mult un răspuns compensatoriu, ci numai sporirea productivităţii muncii în sectorul şi întreprinderea unde lucrează beneficiarii de majorări. De subliniat că, în cazul în speţă, nu este vorba de nici o sporire a productivităţii muncii. Şi pentru faptul că, mai greu de luat direct de la alţii, ne aşteaptă, pe toţi, noi creşteri semnificative de preţuri. Mai ales că celelalte categorii de salariaţi nu vor avea în mod firesc de spus decît că „dacă li s-a dat lor, de ce nu ni s-ar da şi nouă".

Între îndreptăţire şi posibilităţi

Revendicările – acum satisfăcute de către guvern – ale minerilor din exploatările de suprafaţă nu pot fi discutate prin raportare doar la îndreptăţirea lor, ci şi la posibilităţile economice. Condiţiile de muncă, deşi nu chiar ca în adîncuri, sînt foarte grele, iar cele de viaţă, de la suprafaţă, sînt deosebit de proaste, nedepăşind în atîtea locuri nivelul improvizaţiei sordide. Iată, deci, că revendicările pur salariale, ca şi cele privind un spor de fidelitate nu sînt exagerate. Dar pentru lucrători de prin alte domenii de activitate – nu mai puţin importante şi atîtea deloc uşoare – revendicări de genul celor avansate de mineri ar fi din cartea de poveşti, atît de departe sînt ele de posibilităţile actuale ale economiei româneşti. Numai că minerii de la Rovinari, ca şi alţii ca ei, care s-au strîns la Tîrgu Jiu să-şi susţină revendicările au avut dreptate pînă şi cu solicitata primă pentru fiecare salariat de Ziua Minerului. Pentru simplul fapt că ortacii lor din Valea Jiului beneficiază de toate acestea. Este adevărat însă, aceştia au fost la Bucureşti în mai multe rînduri şi au salvat Puterea! Şi, cu toate că nu s-a prea înţeles de cine au apărat-o, au primit atunci şi aproape mereu apoi, ori de cîte ori au tunat şi fulgerat, tot ce au cerut. Şi nu numai ei. Au primit toţi aceia care – sesizînd demagogia populistă a Puterii, indiferent de posibilităţile economiei naţionale – au dispus de pîrghii pentru a juca în şantaj. Nu întîmplător, în toate regiile autonome din sectoarele monopoliste ale economiei naţionale, există acum salarii pe care celelalte sectoare nu le vor avea, probabil, nici prin anul 2000. Tragedia economică şi socială generată de aceste discrepanţe este încă la început. Mai ales că în unele sectoare privilegiate se trăieşte cu impresii false asupra determinărilor exacte ale privilegiilor. Este şi cazul cărbunelui românesc de suprafaţă. Lignitul obţinut este sub orice standarde de profitabilitate. Nicăieri în lume un asemenea lignit, cu o asemenea slabă putere calorică, nu este exploatat. Pentru că se află sub limitele rentabilităţii. Energetica românească plăteşte un greu tribut acestui lignit.

Dacă sindicatele miniere şi-au exprimat **acum** revendicările nu doar din proprie iniţiativă, ci eventual şi la îndemnul cuiva, atunci acel cineva nu numai că deţine un dispozitiv important în angrenajul Puterii, în măsură să-i permită a operaţionaliza un asemenea îndemn, dar el doreşte şi să "arunce în corzi" guvernul Văcăroiu. Şi – important de subliniat – înţelege destul de bine actualul moment economic.

Ştia dl. Văcăroiu ce ştia!

Acum se culeg fructele unei politici fiscale, bugetare şi monetare restrictive promovate de la începutul anului, la presiunile FMI, ca alternativă la hiperinflaţia şi degradarea continuă a monedei naţionale. Această politică restrictivă a urmărit o relativă stabilizare la nivel macroeconomic prin singurele modalităţi posibile pe termen scurt şi în actuala etapă în care se găseşte economia românească.

1) Echilibrarea cererii şi ofertei pe piaţa internă pentru stăvilirea inflaţiei prin **gîtuirea cererii** (limitarea salariilor, înăsprirea fiscalităţii, reducerea deficitului bugetar etc.).

2) Echilibrarea cererii şi ofertei de lei şi valută pentru stabilizarea cursului de schimb prin **strangularea ofertei** de lei sau crearea unei crize de lei (restrîngerea masei monetare, majorarea dobînzilor pentru scumpirea şi limitarea creditului, stimularea prin curs a exporturilor etc.).

Guvernul Văcăroiu s-a opus obstinat tocmai pentru că o asemenea politică economică îi îngrădea tentaţiile populiste şi posibilităţile de a întreţine, în scopuri politice, sectoare salarial privilegiate şi industrii complet falimentare. Pericolul de a lăsa însă România fără vreun acces pe pieţele financiare internaţionale l-a obligat pînă la urmă să accepte această politică reclamată de FMI. Şi acum gustă din fructele temperării inflaţiei şi stabilizării cursului valutar, neezitînd să-şi treacă aceste realizări – altfel lăudabile – în cont.

Ştia însă dl. Văcăroiu ce ştia! În condiţiile întăririi disciplinei financiare, asociată politicii restrictive, trucurile în decontarea plăţilor s-au îngreunat, ca şi stratagemele în subvenţionarea camuflată a industriilor falimentare. Şi, nu întîmplător, blocajul financiar, care porneşte de la aceste industrii, a ajuns la 5.000 miliarde lei. Iar producţia pe stoc, fără nici o şansă de absorbţie economică, a crescut la un nivel echivalînd cu 70% din PIB.

Relaxarea politicii restrictive debutează cu stingul

Este chiar meritul politicii restrictive de a fi arătat unde să se producă ajustările. Ea nu poate fi dusă cu caracter permanent, ci este prevăzută în practica internaţională ca un mijloc la care se apelează cu caracter temporar, pentru a se ieşi dintr-un cerc vicios – de regulă, o perioadă de şase pînă la maximum nouă luni. Această politică nu poate fi însă un înlocuitor al ajustărilor din economia reală şi este de fapt concepută numai ca un răgaz pentru demararea acestor ajustări la nivelul întreprinderilor. Este aproape inutil de menţionat faptul că această politică restrictivă are deja 7–8 luni şi nu a intervenit nici o ajustare în economia reală. Privatizarea nu s-a declanşat efectiv. Iar programul guvernamental de privatizare în masă, aşa cum este conceput, nu poate porni în acest an şi, oricum, amînă obiectivul de fond al privatizării – adică privatizarea deciziei – nu se ştie peste cîţi ani. Bani pentru restructurarea industriilor în ansamblu nu există. Şi nu se acceptă în ruptul capului renunţarea la industriile dovedit falimentare pentru salvarea şi eficientizarea celorlalte.

Creşterea salariilor la care concede guvernul Văcăroiu constituie în momentul actual un cadou făcut inflaţiei, punînd în discuţie toată politica de austeritate promovată de la începutul acestui an în vederea stabilizării macroeconomice. Concesia faţă de mineri poate declanşa tăvălugul revendicărilor salariale în lanţ. Iar acestea vor spori costurile şi vor împinge în sus preţurile, căci acoperire în creşteri ale productivităţii muncii nu au. Relaxarea politicii restrictive – într-un fel inevitabilă – debutează astfel cum nu se poate mai prost: sporurile de salarii fără acoperire iau locul părţii sănătoase a economiei în calitate de beneficiar al acestei relaxări. În plus, revendicările salariale în lanţ, încărcînd costurile, vor accentua şi mai mult presiunile politice pentru „descătuşarea" şi ieftinirea creditului, mai ales că se va pretinde că inflaţia a cedat. Şi dacă şi zăgazurile creditului vor fi ridicate, hiperinflaţia, împotriva căreia se luptă de aproape un an de zile, va face din nou legea.

Radio Delta – "Drumul cel mai scurt către informaţie"

RADIO DELTA

F O C U S

• emisiune pivot consacrată actualităţii
• oferă mesaje clare şi inteligente create special pentru dvs.
• vă îndeamnă la acţiune prin informaţie
• de luni pînă vineri, între 7⁰⁰ şi 10⁰⁰

"Drumul cel mai scurt către informaţie"

Revista "22" oferă ABONAMENTE CU REDUCERE pentru PENSIONARI, CADRE DIDACTICE, ELEVI, STUDENŢI, FOŞTI DEŢINUŢI POLITICI, VETERANI DE RĂZBOI.

Cu părere de rău îi anunţăm pe cititorii noştri că odată cu majorarea preţului revistei s-a modificat şi preţul abonamentelor

Costul abonamentelor trimestriale **cu reducere** este:
2.000 lei cu ridicare de la redacţie.
2.500 lei cu expediere prin poştă.

Cei interesaţi sînt rugaţi să trimită adeverinţe corespunzătoare (talon de pensie, adeverinţe de la şcoală etc.) pe adresa: *Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti*, cu specificarea *pentru Serviciul de Difuzare*. Adeverinţele sînt valabile un an de zile.

Sponsorizate de ASOCIAŢIA EST-LIBERTÈS.

Costul abonamentelor trimestriale **integrale** este:
2.800 lei cu ridicare de la redacţie.
3.000 lei cu expediere prin poştă.

Cei interesaţi sînt rugaţi să expedieze prin mandat poştal suma corespunzătoare tipului de abonament dorit pe adresa: *Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10, Bucureşti.*

SONDAJ DE OPINIE

PAVEL CÂMPEANU

Privatizarea:

Zece răspunsuri de la cetățeni, Zece întrebări pentru primul-ministru

O vacanță politică tumultuoasă

Nici nu apucaseră bine parlamentarii să o părăsească, năpustindu-se care către Neptun, care spre Johannesburg sau alte țărmuri exotice, că scena politică era invadată de campania primului-ministru în favoarea noului său program de privatizare. Pentru acel erou imaginar poreclit „cetățeanul de rînd" privatizarea se înfățișa sub forma a două maldăre de certificate: unele valabile, dar nedistribuite (în agricultură) – celelalte distribuite dar sortite să-și piardă valabilitatea (cele privitoare la societățile comerciale). Peste acest peisaj, nu tocmai ușor de deslușit, se suprapune frenezia retorică a primului-ministru, care, după doi ani de opinteli improductive, vestește acum o nouă eră a privatizării. Atît cît zîsele domniei sale permit să se priceapă, noua privatizare se va caracteriza prin trei dimensiuni: va fi mare, accelerată, și de masă, și se va înfăptui prin trei instrumente: certificate, cupoane și acțiuni. Cine nu a avut încredere în certificat și l-a înstrăinat va fi premiat, primind în loc un altul, cu o valoare de 35 de ori mai mare; cine a avut încredere, și a cumpărat mai multe certificate, va fi pedepsit, nerecunoscîndu-i-se această valoare decît pentru cel pe care îl primise în dar de la început.

Cum se descurcă opinia publică sub această erupție de rebusuri existențialo-retorice? Aceasta a fost tema centrală a sondajului CIS din iulie a.c., realizat pe un eșantion național format din 1.102 subiecți în vîrstă de peste 17 ani, domiciliați în 30 de așezări urbane și 31 rurale din 33 de județe, plus capitala. Cele zece întrebări au vizat două categorii de reprezentări: asupra noii formule de privatizare, și asupra echipei guvernamentale care o propune.

Zece răspunsuri ale cetățenilor

a. Reprezentări asupra noii privatizări

1. În ce măsură a luat sau nu opinia publică act despre lansarea unui nou program de privatizare de către guvern?

Proporția celor care declară că le-a parvenit această informație este considerabilă: 74% din întregul eșantion. Nu știm dacă acest interes viu este stimulat în primul rînd de noul program sau de procesul privatizării în sine.

2. Să fie oare lentoarea privatizării principalul motiv pentru care situația economică nu încetează să se degradeze (așa cum sugerează unele declarații oficiale)?

Dintr-o listă de zece asemenea motive posibile, propusă de sondajul CIS, subiecții plasează lentoarea privatizării de abia pe rangul 6, după cum urmează (în %):

1. Nepricepere guvernului	37
2. Faptul că se muncește prea puțin	35
3. Corupția unor demnitari și funcționari publici	31
4. Tolerarea speculanților	27
5. Finanțarea mărilor întreprinderi falimentare	20
6. Încetineala cu care avansează privatizarea	12

Procente și mai mici-au întrunit alte motive prezumtive, ca exigențele FMI, legislația necorespunzătoare etc. Subiecții au putut alege mai mult decît o variantă, astfel că totalul procentelor depășește 100%. Potrivit acestei ierarhizări, prima condiție pentru depășirea crizei economice nu ar consta în accelerarea privatizării, ci într-un guvern competent și onest.

3. Au fost ridicate certificatele de proprietate?

Proporția celor care răspund afirmativ este foarte largă dar nu și foarte relevantă: ea nu delimitează cele trei categorii distincte – cei care și-au păstrat certificatul ridicat inițial, cei care l-au înstrăinat și cei care posedă acum mai multe certificate.

4. Pentru a evita complicarea sondajului întrebării: Care este calea cea mai potrivită pentru privatizare, i s-au adăugat numai trei variante de răspuns, opțiunile intervievaților distribuindu-se astfel (în %):

1. Preschimbarea certificatelor în acțiuni	35
2. Cumpărarea unor unități de către investitori străini	32
3. Cumpărarea unor unități de către cetățeni români	25

Restul de 8% nu s-au pronunțat. Ca și opinia specialiștilor, opinia publică este în această privință divizată. De reținut totuși că investitorii străini stîrnesc mai puține aprehensiuni decît cei autohtoni.

5. Campania în favoarea noului program de privatizare insistă cu precădere asupra intenției de a accelera procesul – ce reacții trezește această intenție în opinia publică?

1. Pozitive	66%
2. Negative	9%
3. Nu se pronunță	25%

6. Cum este privit proiectul preschimbării certificatelor în acțiuni?

1. Pozitiv	51%
2. Negativ	2%
3. Nu se pronunță	20%

Socotesc că această preschimbare nu va schimba nimic: 27%. Semnificația operației este departe de a fi clară — și totuși, perspectiva de a deveni acționari generează speranțe la o mare parte dintre subiecți.

7. Cum este percepută eventuala lichidare a unor întreprinderi deficitare? Cît de mare ar fi riscul social pe care l-ar comporta o astfel de operație? Adoptarea acestui gen de măsuri este apreciată ca fiind (în %):

1. Mai curînd dăunătoare	47
2. Mai curînd folositoare	37
3. Nu știu	16

Societatea nu pare încă pregătită să suporte șocul unor restructurări atît de dure.

8. În ce măsură sînt sau nu de acord subiecții cu recomandările pe care reprezentanții puterii, inclusiv președintele, le adresează micilor proprietari agrari de a se uni în cooperative? (în %):

1. Sînt de acord	54
2. Nu sînt de acord	31
3. Nu se pronunță	15

Actuala repartiție a pămîntului pare a fi socotită mai curînd ca un aranjament provizoriu decît ca o structură stabilă. Avantajele cooperației nu sînt eclipsate de amintirea CAP-urilor.

b. Reprezentări asupra guvernului

Viguroasa campanie în favoarea noului program de privatizare constituie implicit o campanie în favoarea guvernului, care a elaborat acest program. Este sau nu această campanie pe cale de a schimba atitudinea opiniei publice față de acest guvern? Problemei în chestiune i s-au dedicat următoarele întrebări:

9. De ce, înscăunat de aproape doi ani de-a lungul cărora privatizarea a bătut pasul pe loc, guvernul Văcăroiu prezintă un asemenea proiect de-abia acum? Iată gruparea răspunsurilor (în %):

1. Și-a dat seama că fără privatizare economia se prăbușește	35
2. Altfel nu obținea creditele în dolari	26
3. Datorită presiunilor din partea opoziției	18
4. Pentru că așa i-a cerut președintele Iliescu	6

Aproape două treimi dintre intervievați presupun că prin noul program de privatizare guvernul încearcă să răspundă unei duble presiuni economice: cea a crizei interne și cea a instituțiilor financiare internaționale.

10. Va duce actualul guvern la îndeplinire acest program? Răspunsurile:

1. Mai curînd nu	34%
2. Mai curînd da	30%
3. Nu știu	36%

Noul program de privatizare nu fortifică pentru moment credibilitatea cabinetului Văcăroiu. Acțiunea lui viitoare este întîmpinată cu circumspecție (sub o formă sau alta) de 70% din eșantion.

Întrebări pentru primul-ministru

Odată cu amintita campanie, primul-ministru a lansat și un apel prin care își solicită concetățenii să îi pună întrebări. Răspunsurile celor peste 1.000 de participanți la sondajul CIS, care a precedat apelul, sugerează astfel de întrebări, dintre care le-am reținut pe următoarele:

1. Motivația. Campania în curs răspunde exclusiv întrebării metodologice: în ce constă noul program de privatizare? dar omite întrebarea motivațională: de ce a fost nevoie de el? Dacă, așa cum actualul guvern a susținut în repetate rînduri, programul anterior era adecvat, atunci de ce îl abandonează – iar dacă era inadecvat, atunci de ce l-a menținut vreme de aproape doi ani? Iar dacă această ultimă presupunere se confirmă, în ce fel înțelege guvernul să își asume răspunderea politică a unei strategii eronate, care a frînat procesul privatizării atît de mult timp?

2. Orientarea de principiu. Restrîngîndu-se la aspecte metodologice, campania ocolește o problemă-cheie: prin ce se deosebește orientarea de principiu a noului program de a celui vechi? Aluziile neexplicitate la o orientare social-democrată nu spun nimic, întrucît se potrivesc ambelor programe și întrucît în România partidele care își arogă o orientare social-democrată sînt atît de numeroase și atît de puțin convergente.

3. Modul de prezentare. De ce, nefiind decît un proiect de lege, noul program este prezentat ca și cum ar fi o lege deja adoptată? Familiarizarea intensivă a populației cu reglementări pe care Parlamentul le poate invalida sau modifica nu riscă să agraveze confuziile asupra privatizării, și așa considerabile? Și nu riscă să pregătească dezbaterii din Parlament o atmosferă mult mai puțin propice examinării decît adoptării proiectului?

4. Contrastul ritmurilor. Cum se face că un guvern care într-un interval de aproape doi ani nu a izbutit să distribuie titlurile de proprietate asupra pămîntului decît într-o proporție neînsemnată va reuși într-un interval de numai cîteva luni să distribuie un număr mult mai mare de cupoane de proprietate asupra societăților comerciale unui număr mult mai mare de persoane? Își ia guvernul obligații pe care nu are capacitatea de a le respecta, sau, dacă are această capacitate, de ce nu a folosit-o și pentru distribuirea titlurilor de proprietate asupra pămîntului?

5. Privatizare sau socializare? De ce nu este expusă justificarea rațională a modificării cruciale pe care o aduce noul program, și anume ridicarea cotei disponibile de la 30 la 60% din valoarea societăților comerciale vizate? Creînd baza legală pentru transferul celei mai mari părți din această valoare către întreaga societate, tinde acest procedeu spre o privatizare de masă sau mai curînd spre o modalitate de socializare?

6. Mecanismul principal. Atunci cînd distribuția către cetățeni se limita la 30%, principala cale de apropiere, avînd ca obiect restul de 70%, era concurența și acumularea privată, mecanisme specifice economiei de piață. Prin răsturnarea acestei asimetrii, principala cale devine decizia extra-economică a puterii, mecanism specific economiilor statale centralizate. Determină sau nu această modificare de plafon o răsturnare a raportului dintre rolul inițiativei private și rolul statului în favoarea acestuia din urmă? Iar o astfel de modificare nu determină, la rîndul său, transformarea procesului de apropiere într-un proces de împroprietărire?

7. Credibilitatea acțiunilor. Restrîngerea spațiului economic accesibil apropierii private nu operează însă numai prospectiv, ci și retroactiv, prin penalizarea ilegală a unor acte legale de vînzare–cumpărare. Argumentul care încearcă să justifice această măsură este că achizitorii certificatelor de proprietate ar realiza altminteri profituri excesive. Care este, în acest caz, limita profitului tolerabil? Și ce garanții există că tratamentul aplicat acum cumpărării de certificate nu va fi extins în viitor și asupra cumpărării de acțiuni?

8. Echitate. Considerentele de echitate nu pot fi ignorate – și nu sînt ignorate în economiile de piață dezvoltate. Aici protecția socială nu se înfăptuiește însă prin distorsionarea mecanismelor pieței, ci prin atenuarea efectelor perturbatoare pe care acestea le produc. Nesocotirea legilor economice și juridice în numele unei pretinse legi morale a constituit fundamentul societăților staliniste. Cum se împacă sancționarea ilegală, de către guvern, a unor tranzacții legale cu instituirea statului de drept – și cum se împacă sancționarea retroactivă a unor schimburi legalo] e piață, cu constituirea economiei de piață?

9. Imixtiuni. Este sau nu guvernul de acord cu faptul că reprezentanta Băncii Mondiale susține public acest proiect înaintea dezbaterii lui în Parlament?

10. Independența TVR. Susținînd frenetic acest proiect și omițîndu-i cu desăvîrșire pe eventualii lui critici, TVR acționează din proprie inițiativă, ca o instituție independentă, sau se conformează unor dispoziții guvernamentale? De ce, pe lîngă interlocutori absenți, primul-ministru nu s-ar confrunta pe micul ecran și cu contestatari prezenți ai programului pe care domnia sa îl popularizează.

Nota redacției: **Revista „22" speră că primul-ministru va răspunde și acestor întrebări cu prilejul viitoarei sale expuneri televizate.**

N.C. MUNTEANU

La mijloc de codru des

„Megacaritas" – profitori şi printre procurori. Garda adună milioanele de la infractori. 10 miliarde blocate de o fundaţie fantomă. La Galaţi, lumina se mută de la sinucidere la corupţie. Mamaia – privatizările în chip de monstru. Dacă vrei, poţi fura şi excavatoare. Cine tutelează ilegalitatea de la „Macomb". Achiziţii fictive de carne. „Romcereal" a ciupit de la „Agromec"-uri 868 milioane. Directorul Popoescu şi-a construit o afacere personală cu banii statului. Controlorul era complicele escrocilor. Se fură şi se traficheazâ copii. Continuă contrabanda cu copii. Filiera Filiaşi – alungaţi de angajaţi după revoluţie, iubiţii conducători ai fabricii de transformatoare revin prin transfer de la propriile SRL-uri. Escrocherii de milioane. Corupţia reprezintă un subiect sensibil şi, în plus, constituie o direcţie de atac la adresa PDSR. Garda Financiară centrală în lupta cu infracţiunea. Statul lucrează, patronul încasează. Poliţiştii se implică în mafia ţigărilor. Raportul Poliţiei economice privind infracţiunile în sectorul „lucrări publice şi amenajarea teritoriului" – afaceri de milioane. Cît va dura anchetarea afacerii „Caritas"? De la creşterea porcilor la aroma parfumurilor – privatizarea „Miraj"-ului, o afacere dirijată din umbră de Angelo Miculescu. Etc., etc.

Tot ce aţi citit pînă aici nu e decît o selecţie minimă de titluri apărute în cotidienele româneşti pe o distanţă de numai şase zile. Şase zile cît i-a trebuit şi lui Dumnezeu să facă lumea, în a şaptea mai odihnindu-se şi el. Am luat numai articolele mari, lăsînd deoparte informaţiile mărunte şi faptele diverse. Deliberat, întru liniştea preşedintelui pentru liniştea noastră, acum aflat în convalescenţă, nu m-am atins de publicaţiile „supuse sancţiunilor" prezidenţiale sau neagreate la Cotroceni, pentru că destabilizează şi ponegresc imaginea României. Îmi dau seama ce supărare neagră l-ar încerca pe preşedinte dacă din cînd în cînd i s-ar pune pe masa de lucru astfel de sinteze. Supărare cu mult mai mare decît sintezele pe tema corupţiei şi abuzului de funcţie, mama corupţiei, întocmite şi puse la dispoziţia preşedintelui de organele abilitate în acest sens, însă nedestinate publicităţii.

Îl şi văd pe preşedinte, negru de mînie, tunînd şi fulgerînd împotiva ziariştilor care demască corupţia şi pe corupţi, mai mult decît împotriva corupţiei şi corupţilor. Pentru că ne află lumea şi se strică imaginea României! Iar dacă nouă ne stă la îndemînă o astfel de sinteză, cam empirică şi cam sumară, e clar că alţii o pot face – şi chiar mai metodic. De obicei, capitaliştii sau investitorii străini, cînd îşi investesc banii se interesează îndeaproape şi de starea moravurilor din mediul înconjurător.

Ce-i de făcut? Desigur, preşedintele îi poate chema pe directorii şi redactorii-şefi de publicaţii şi să-i mustre blînd că în loc să scrie despre arta ciohânaşului mioritic de a cînta din frunză, eventual de a fluiera a pagubă, se ocupă de racilele societăţii româneşti la vremea de tranziţie, culpabilizînd blîndul nostru popor şi alungînd investitorii. Eventual, le-ar putea pune chiar sula în coaste, făcîndu-i netrebnici, hiene, impertinenţi, golani şi chiar „mai, animalelor". Numai că asta n-ar rezolva deloc problema corupţiei şi a abuzurilor de tot felul. A cam trecut vremea cînd dacă nu se vorbea de cozi înseamnă că nici nu existau. Dacă ziarele nu vor mai vorbi de corupţie nu înseamnă că funcţionarii din ministere, de la Guvern sau din preajma Preşedinţiei, din Administraţia centrală şi locală vor deveni nişte crini imaculaţi. Nu înseamnă ca dl. Adrian Năstase să nu aibă o locuinţă de serviciu demnă de rangul lui, destul de încăpătoare pentru a-şi aranja cărţile, cedînd-o pe cea pe care o avea deja, demnă şi aceea, socrului său. Nu înseamnă ca soţia şi socrul d-lui Năstase să nu se implice în privatizare după posibilităţile şi puterea lor. Vaste – şi puterea, şi posibilităţile! Asta ca să dau un exemplu apropiat preşedintelui. Mai sînt şi altele. Deloc puţine.

Corupţia şi abuzul sînt de acuma un fenomen de masă, cunoscute de toată lumea. Toată lumea vorbeşte, toată lumea arată cu degetul, toată lumea acuză. Chiar şi domnul Adrian Năstase. Într-o singură lună, Ministerul de Interne a raportat peste 600 de infracţiuni majore care intră în sfera corupţiei – luare şi dare de mită, trafic de influenţă, abuz de funcţie, primire de foloase necuvenite. Dl. Vasile Manea-Drăgulin a anunţat că numai în prima jumătate de an au fost instrumentate o sută şi ceva de mii de cazuri. Avem corupţie, corupţii i-ai de unde nu-s! Nici un demnitar important n-a fost prins cu mîţa în sac şi trimis unde ar trebui să-i fie locul. Nici un director de mare întreprindere, privatizat prin jecmănirea fără ruşine a unităţii pe care o conduce, n-a fost dat cu capul de toţi pereţii unei celule, necum să mai şi rămînă o vreme acolo.

De corupţie şi de corupţi se ocupă Ministerul de Justiţie, Ministerul de Interne, Ministerul de Finanţe, Parchetul, un Corp de control al Guvernului etc. În faţa tribunalelor nu ajunge decît plevuşca. Rechinii cei mari se îmbogăţesc văzînd cu ochii, semnele bogăţiei lor sînt tot mai vizibile în funcţii, firme, case, vile, maşini, excursii, petreceri fabuloase. S-au alcătuit comisii, s-au întocmit rapoarte, însă cel mai adesea corupţii sînt doar cei care au fost înaintea lor. Guvernele trecute, acolo, da, corupţi! Noi, care sîntem acum la putere, pentru că ne-a ales poporul, nu! Niciodată! Săraci, dar cinstiţi! Pînă la Cotroceni! De acolo vine vorba asta, sărac dar cinstit. A spus-o chiar preşedintele ţării. Şi probabil că, în ceea ce-l priveşte, e şi adevărată! Numai că domnul Ion Iliescu trăieşte aceeaşi dramă pe care a trăit-o predecesorul său într-ale preşedinţiei. Cînd Nicolae Ceauşescu îi mustra pe români că sînt cam supraponderali, cei care aplaudau de rupte erau numai fălci, guşe, burţi şi buci.

Preşedintele Ion Iliescu o fi şi sărac şi cinstit, deşi sărăcia domniei sale nu are nimic de-a face cu sărăcia celor din Crîngaşi sau Ferentari. Însă ce se întîmplă mai jos de Cotroceni s-ar părea că nu-l mai interesează. Poate pentru că trăieşte cu impresia că „cine e cu noi" e cinstit ca lacrima şi la fel de sărac, uitînd că cine are puterea are pîinea şi cuţitul, iar cînd o ai toată şi nu vrei să o împarţi cu nimeni, ai şi toporul, ba chiar şi lămpaşul. Poate se teme că dacă ar da un semnal mai decis de curmare a corupţiei cine ştie ce grozăvii ar mai ieşi la lumină. Săracii de ei. Şi săracii de noi!

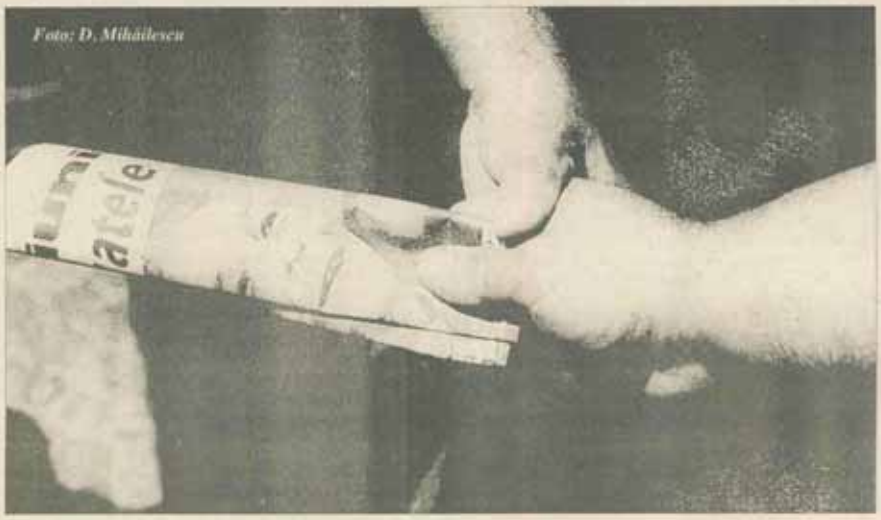

Foto: D. Mihăilescu

Şoricelul troian

Postul Tele 7 abc emite

S-au licitat frecvenţe de emisie. S-au adunat bani mulţi, energii şi inteligenţe. S-au făcut promisiuni în care era invocată coloana vertebrală. În sfîrşit, duminică 14 august, postul de televiziune privat Tele 7 abc (director: Mihai Tatulici) a început să emită. Aşteptat cu sufletul la gură de un public scîrbit de diversiunea practicată de televiziunea bătrînă, acest post urma să diversifice peisajul mediatic, să-i dea contur şi personalitate.

Două ar fi coordonatele care ar da măsura acurateţei, a contribuţiei profesionale şi a rigorii morale a unui astfel de post de televiziune născut într-o ţară postcomunistă: **atitudinea faţă de prezent**, înregistrînd temperatura reală a adevărului şi **privirea critică faţă de un trecut sumbru, confuz şi distorsionat al terorii comuniste**.

Dar, cu oroare şi stupefacţie, am urmărit felul de abordare al prezentului într-o emisiune de aşa-zis „divertisment" (creator: V. Gaiţă). Unul din fruntaşii Opoziţiei, Ion Raţiu, era batjocorit, intimidat şi cenzurat cu o nerusinare şi o vulgaritate demne de un trivial „Album duminical" sau, mai apropiat, de celebrul revelion conceput de Paul Everac. Am revăzut şi retrăit – comprimată la durata celor aproximativ 15 minute de emisie (uluitoare fiind exactitatea şi unitatea de stil a limbajului) – atitudinea de umilire josnică afişată de preşedintele ţării şi de partidul de guvernămînt faţă de întreaga Opoziţie şi, prin ea, faţă de toţi cei care au murit în decembrie '89 sau faţă de cei tăvăliţi şi molestaţi de ciomegele minerilor în iunie '90.

Oroarea şi stupefacţia s-au dublat, atunci cînd trecutul ceaušist era evocat la căldura focului şi a pîslarilor (căptuşiţi de solda groasă a partidului) de unul dintre compromişii culturali, de fostul membru al CC al PCR, scriitorul Titus Popovici. El **nuanţa** cu inteligenţa şi talentu-i bine cunoscute (la întrebările „iscoditoare" ale lui Tatulici) oportunismul de pe urma căruia – aşa cum se vedea bine pe ecran – ajunsese el să fie boier într-o ţară nenorocită. El povestea jovial cum, la discuţiile importante ce urmau să aibă loc la sediul CC al PCR, dumnealui chiulea (iată unde şi cum se năştea disidenţa!), fugind în grădina casei pe uşa din dos şi ascunzîndu-se, pînă cînd primejdia de partid îşi lua tălpăşiţa.

În blăniţa şoricelului mediatic născut la 14 august pe post de cal troian, unii au văzut chiar stele.

RODICA PALADE

„Repede, simplu, transparent" la Banca Mondială

Săptămîna trecută, misiunea de la Bucureşti a Băncii Mondiale s-a întîlnit cu presa spre a explica felul în care această instituţie s-a implicat în programul de privatizare de masă adoptat de guvernul Văcăroiu. Lucrul era necesar deoarece circulau relatări potrivit cărora Banca Mondială criticase acest program şi îl acceptase după unele modificări aduse în ultimul moment.

Reprezentanţii BM, dl. Joseph M. Owen şi d-na Arntraud Hartmann, au arătat că instituţia lor **nu decide în locul guvernelor naţionale, ci oferă doar consultanţă**. În România, obiectivul general al BM este sprijinirea privatizării, care însă se poate realiza pe **numeroase căi**. Deşi sfatul fundamental al BM în timpul discuţiilor cu partenerii români a fost: „faceţi (privatizarea) repede, faceţi-o simplu, faceţi-o transparent", se pare că programul românesc este destul de **complicat şi de dificil tehnic**. Totuşi experţii BM speră că el va putea fi aplicat şi realizat. Temuta de unii „dispersie a proprietăţii" ce pare să rezulte din aplicarea programului de privatizare în masă al guvernului Văcăroiu pare, după reprezentanţii BM, a nu fi decît un impediment de parcurs. Exemplele altor ţări arată că apare repede o tendinţă foarte puternică de concentrare a capitalurilor, astfel că în numai cîteva luni dispersia se poate atenua.

Problema decisivă este dacă guvernul român va reuşi să realizeze privatizarea într-un răstimp rezonabil. Calea aleasă, procedurile, variantele contează, în sine, mai puţin. Contează rezultatul final, şi de el atîrnă şi finanţarea oferită de Banca Mondială. (A. C.)

NICOLAE MANOLESCU

Ar fi bine ca Opoziția

– Interviu realizat de Gabriela Adameșteanu –

La începutul lui 1990, conducerea României literare a fost disputată nu numai între doi oameni – dvs. și Octavian Paler –, ci și între două opțiuni: cea a apolitismului și cea a implicării intelectualului. La acea dată v-ați exprimat părerea că scriitorul trebuie să se ocupe doar de profesiunea sa. Urmarea acestui discurs a fost alegerea dvs. ca director al România literară. **Cam în aceeași perioadă ați avut și un articol de distanțare critică față de implicarea activă a lui Gabriel Liiceanu. A fost de aceea o surpriză faptul că numele dvs. a apărut printre cele ale membrilor fondatori ai Alianței Civice. Care este momentul transformării dvs. într-un om politic? Cum s-a petrecut această transformare? De ce?**

Momentul transformării mele într-un om politic (sau măcar într-un om care face politică) a venit atunci cînd mi s-au risipit, cu și altora, unele iluzii. Am crezut o vreme că decembrie '89 ne va permite nouă, celor care în regimul comunist am făcut din cultură un instrument politic, să facem acum doar cultură, fără politică. Dezmeticirea a venit cînd mi-am dat seama că, în absența unei clase politice în România – dacă intelectualii de bună-credință și care n-au fost comuniști se abțin –, politica va fi făcută doar de absolvenții de la „Ștefan Gheorghiu"; singurii calificați (trebuie să recunoaștem) în acest domeniu dintre toți contemporanii noștri. Am trecut prin faza comentariului politic, dar la un moment dat mi-am spus că este lipsit de responsabilitate să dau sfaturi de pe margine acolo unde problema capitală stă în adoptarea unor decizii politice. Și așa am ajuns de la speranța că voi putea să-mi termin cărțile de literatură la obligația de a lua decizii politice. De altfel, eu, cel care susțineam la începutul lui '90 că intelectualul nu trebuie să facă politică, am devenit om politic, iar Octavian Paler, care susținea atunci că intelectualul trebuie să facă politică, este în momentul de față **doar** un intelectual – sigur, cu o prezență remarcabilă. Așa că este loc pentru toate transformările – și într-un sens, și în celălalt.

De ce se observă numai cînd lipsesc eu la ședințele CDR?

În cel puțin o parte a opiniei publice a rămas impresia că ați introdus, de la început, o nuanță de confruntare a PAC cu partenerii lui politici. Astfel, după ce Congresul AC v-a dat, dvs. și colegilor (Stelian Tănase, Alexandru Popovici etc.), responsabilitatea organizării partidului a cărui creare o votase Congresul AC, ați făcut publică distanțarea față de Alianță. Și imediat după formarea CDR v-ați exprimat criticile față de structura și activitatea CDR. Credeți că această opinie este nedreaptă?

Opinia este nu numai nedreaptă, ci și superficială. Firește că în viața unui partid pot interveni și momente critice. În PAC, noi ne-am despărțit la un moment dat unii de alții nu pentru că ar fi existat deosebiri doctrinare, ci pentru că au existat anumite ambiții la oamenii noștri de a dirija partidul într-o anumită direcție, fără să țină seama de faptul că un partid este o masă eterogenă de oameni, cu o inerție considerabilă. Unii au crezut că o trecere la PL '93 le va da posibilitatea să-și pună în valoare rapiditatea mai mare de mișcare s.a.m.d. Ce s-a întîmplat s-a văzut: nici unul dintre cei trecuți la PL '93 nu mai joacă în momentul de față rolul politic pe care-l jucaseră în PAC. Colaborarea noastră cu Convenția a fost întotdeauna cinstită: am înțeles să ne spunem punctele de vedere – nu să le impunem. Or, în momentul în care conducerea Convenției încearcă să ne vire pe gît un Protocol adițional, de care habar n-aveam în momentul în care a fost supus votului, firește că am adoptat o anumită atitudine critică și mai ales am întîrziat semnarea. Oamenii noștri nu au semnat nu pentru că n-au avut mandat, ci pentru că era vorba de un text pe care noi nu-l cunoșteam. Nici dacă eu aș fi participat la acea întîlnire nu aș fi semnat, ci aș fi așteptat o hotărîre a Comitetului Național al PAC.

Dar de ce ați lipsit?

În PAC există un departament care se ocupă de relația cu Convenția, oameni care au același mandat pe care l-aș avea și eu ca președinte. În presă s-a vorbit mereu de absența mea, dar s-a observat mai rar că, de pildă, la această ședință au lipsit de fapt patru lideri. Nu vreau să credeți că sînt megaloman, dar să se observe numai că am lipsit eu și să nu se bage de seamă că au mai lipsit încă trei lideri de partide?!

Vi s-a reproșat interviul luat președintelui Ion Iliescu după mineriada din 1990 și călătoria împreună cu el în China, în primăvara lui '94. Este aceasta o disponibilitate spre compromis, care v-ar deosebi de alți lideri ai Opoziției?

A lua un interviu președintelui Iliescu (deși pe vremea aceea eram doar jurnalist) sau a merge într-o călătorie cu el într-o delegație parlamentară nu înseamnă decît respectarea unei anumite reguli a jocului. Teama unora că aș fi putut să mă contaminez de vreo boală urîtă de la dl. Iliescu ar putea fi privită și invers: se putea dl. Iliescu îmbolnăvi de vreo boală frumoasă de la mine. Lucrurile acestea se petrec la fel în toată lumea civilizată. Mi se poate spune că nu trebuie să avem nici o relație cu Puterea, compromisă și criminală. Fără îndoială, Puterea din România nu seamănă cu Puterea din țări cu adevărat democratice: dar, atîta vreme cît acceptăm să facem parte din aceeași lume politică, din același Parlament, cînd avem această Constituție, pe care, pînă una alta, trebuie s-o respectăm, nu avem altă cale. Plecarea Opoziției din Parlament, în cazul unor legi foarte discutate, este o formă de protest, dar nu o obișnuință. A ne teme să stăm de vorbă înseamnă a bloca nu numai viața politică, dar chiar democrația. Singura șansă de a exista democrație în România este de a accepta o regulă a jocului democratic. Poate aceasta să fie o iluzie, dar eu nu pot trăi fără ea. Dacă aș crede că nu e nimic de făcut, m-aș retrage, împreună cu partidul meu, eventual în pădure, în munți, așa cum se retrăgeau strămoșii noștri. Și așa cum spune astăzi Nicolae Ilrehan pe toate drumurile: că el s-a retras undeva în timpul dictaturii (probabil că în pădurea pariziană) pentru că n-a vrut să colaboreze cu dictatura.

Nu aș colabora la România Mare, deși m-ar interesa ca oamenii României Mari să audă direct de la mine anumite lucruri

Lista inițială a celor care propuneau în '91, la Sibiu, înființarea imediată a PAC cuprindea, în afara numelui dvs., pe Stelian Tănase, Alexandru Popovici, George Șerban. Cum se întîmplă că ulterior ați avut cuvinte aspre față de cei cu care ați hotărît să începeți acțiunea politică? Care este opinia dvs. despre actualul vicepreședinte al PAC, Nicolae Țăran, și despre declarațiile sale?

Și în viața politică, ca și în cea personală, există mariaje și divorțuri. Faptul că Stelian Tănase, Alexandru Popovici și alții s-au numărat printre susținătorii ideii de partid este una și faptul că la un moment dat ei n-au mai dorit să facă parte din acest partid este alta. Nimeni nu i-a alungat din PAC pe Stelian Tănase și pe Alexandru Popovici. A fost opțiunea lor de a pleca. Singurele mele obiecții au fost la maniera în care au procedat atunci cînd au plecat, aruncînd cu noroi în colegii lor. Cu Nicolae Țăran este o cu totul altă situație. Nicolae Țăran este un om curajos, cu o opinie foarte fermă, foarte radical. Un om care are tot dreptul să-și exprime poziția personală – înăuntrul și în afara partidului.

Și în „Renașterea bănățeană".

La Timișoara am fost intervievat în același timp de **Renașterea bănățeană**, ziarul Puterii, și de **Timișoara**, ziarul Opoziției. Ziarul Puterii a dat interviul la loc de cinste, cu fotografie mare, fără să schimbe o iotă, în vreme ce ziarul Opoziției a dat un interviu de jumătate de coloană pe nu știu ce pagină din interior, unde nu l-a văzut nimeni. Un om politic nu se adresează numai electoratului său, ci și electoratului advers. Ziarele Puterii îmi oferă această posibilitate. Firește că aici există niște limite: dacă interviurile sînt trunchiate, dacă sînt comentate nefavorabil, atunci îmi retrag colaborarea.

Înseamnă că noi nu am avut dreptate să-i reproșăm ministrului de Externe Teodor Meleșcanu că a dat un interviu în săptămînalul Europa?

Știu discuția, am citit și eu numărul din „22". Nu întîmplător am spus că, „în anumite limite", poți colabora la orice revistă. Una este să colaborezi la o revistă favorabilă într-o anumită măsură Puterii, dar care este o revistă sau un ziar cu o anumită ținută, și alta este să colaborezi la **România Mare** sau la **Europa**. Dacă mă întrebați: „Ați colabora la **România Mare** dacă v-ar publica exact ce dați?", aș spune „Nu". Nu, deși m-ar interesa să audă din gura mea, direct, oamenii **României Mari** anumite lucruri. Dar mi se pare sub demnitatea mea să colaborez la o publicație odioasă din toate punctele de vedere. Deci aveați dreptate să observați că dl. Meleșcanu nu poate fi în același timp ministru de Externe al unei țări care dorește integrarea în Europa și în structurile euro-atlantice și să colaboreze la o publicație care susține un punct de vedere șovin, antisemit și izolaționist.

Vă rog să ne comentați tabloul politic actual, bazîndu-vă pe ultimele sondaje IMAS, IRSOP – presupunînd că le luați drept surse credibile.

Puneți o ipoteză cu care nu sînt de acord. Marja de eroare, prezentă de regulă în sondajele de opinie, este, din păcate, mult mai mare la noi, unde nu există deprinderea răspunsurilor la anchete publice. Apoi nu știu în ce măsură IRSOP este perfect independent ca organism de sondaje. Toate sondajele făcute înainte de alegerile din '92 au dat Convenția înaintea PDSR; în alegeri, lucrurile s-au inversat. E foarte posibil să fi fost o mai bună campanie a PD; să fi fost furate voturile etc. Dar cînd citim un sondaj, sîntem obligați să ne gîndim că el poate fi făcut pentru a induce în eroare. A-i întreține CDR în ajunul alegerilor din '92 sentimentul că va învinge a fost o lovitură genială. Văd și acum secvențe ale acestei atitudini: după ultimele sondaje, foarte mulți din CDR și-au spus: „Sîntem în frunte, cîștigăm, vrem alegeri anticipate". Eu aș prefera un sondaj care să ne dea pierzători urmat de niște alegeri pe care să le cîștigăm decît invers. M-a surprins identitatea sondajelor din preajma alegerilor cu cele făcute recent. Evident, din ce în ce mai multă lume este nemulțumită, dar procentele pierdute în sondaje de PDSR nu par să fi trecut la Convenție. După părerea mea, s-au dus către extreme, ceea ce, pentru România, este grav. În momentul de față există un electorat care nu va vota niciodată altfel decît cu actualul partid de guvernămînt. (Din ce se compune el, e ușor de văzut.) Există un electorat care nu va vota niciodată altfel decît cu Convenția, indiferent cine va face parte din Convenție în momentul alegerilor. Dar între ele există un electorat pe care Convenția trebuie să-l cîștige. Zilele trecute, cineva spunea: „Eu l-am votat pe dl. Emil Constantinescu în alegerile trecute, l-aș fi votat și pe Coposu dacă ar fi candidat, dar acum nu-l mai votez pe dl. Emil Constantinescu și pe Coposu, pentru că vor să-l aducă pe Rege". După 40 de ani de educație politică antimonarhică stupidă, dar constantă, există oameni care cred că Regele este cel care aduce mușterii, care se îmbogățește pe spinarea oamenilor.

Aproape toți liderii Opoziției au început prin a fi monarhiști. Și la o întîlnire a dvs., la Timișoara, s-a strigat mult din sală „Regele Mihai!". Există și în PAC monarhiști.

E adevărat, dar asta nu înseamnă că liderii Opoziției erau monarhiști ori că electoratul monarhist din Convenție este numeros. În momentul de față există în electoratul românesc 12–15 procente de monarhiști; toți aceștia sînt în partidele din Convenție. Apoi sînt oameni care nu vin cu Convenția pentru că nu au încredere în partidele istorice. Aceeași educație a fost și împotriva partidelor istorice. Cred că, în momentul de față, principala obligație politică a Convenției este de a-i atrage de partea ei pe acești oameni de bună-credință, dezinformați, cu o educație proastă, cu o inerție mentală foarte puternică. Acesta este între altele rolul Alianței Civice, dar, din păcate, Alianța Civică este mai preocupată să facă politică de partid decît să lămurească oamenii. Ana Blandiana a spus cîndva o vorbă pe care o citez mereu: „Alianța Civică trebuie să se ocupe de cei care aleg, nu de cei care sînt aleși". Păi, dați-mi voie să vă atrag atenția că Ana Blandiana, de o bună bucată de vreme, se ocupă mult mai mult de cei care sînt aleși decît de cei care aleg.

Ați făcut Alianța Civic-Liberală pentru a atrage acest electorat de îndecișii?

Am făcut Alianța Civic-Liberală în încercarea de a reface acea mișcare liberală extraordinară care avea 24% în sondajele din aprilie 1990. Mai devreme sau mai tîrziu, electoratul va începe să voteze și idei, și partide, nu numai stări de spirit ca acum.

Distincția actuală între Opoziție și Putere nu va mai rămîne multă vreme în picioare

De ce credeți că este bine ca Opoziția să aibă doi poli? Sau nu credeți acest lucru?

Opoziția ar trebui să acopere acele puncte din spectrul politic care în orice societate democratică sînt esențiale: un pol creștin-democrat și un pol liberal. Spre deosebire de globul pămîntesc, care are numai doi poli, viața politică poate să aibă trei. Distincția actuală dintre Opoziție și Putere nu va rămîne multă vreme în picioare. La un moment dat, linia care le va despărți va trece printre cei care au majoritatea și cei care nu au majoritatea în Parlament. Deocamdată, în România, Opoziția înseamnă democrația, și Puterea înseamnă frînarea transformărilor. În PDSR sînt însă mulți mai mulți oameni bogați și cu interese economice liberale decît în

să aibă un sigur candidat

Opoziție. Va veni momentul în care ei vor vrea o putere politică în stare să le sprijine activitățile economice. În acel moment, PDSR își va trimite elefanții nostalgici undeva în extrema stîngă, iar ceilalți vor trebui să accepte reforma. Deocamdată, raportul nostru dintre Opoziție și Putere este un raport conotat ideologic; unii care vor schimbarea, și alții care nu o vor; unii care vor capitalism, alții care vor un socialism cu față umană; unii care vor privatizare și alții care vor o formă de colectivism; unii care vor Europa, occidentalism, euro-atlantism și alții care vor rămînerea în sfera de influență răsăriteană. Și care mai speră că la Moscova și la Kiev vor veni la putere fiștii socialiști, care vor determina refacerea zonelor de influență de altădată.

Și nu se întîmplă acest lucru?

Nu cred. Pentru că ce se-ntîmplă la noi se întîmplă și în Rusia și Ucraina. Și chiar în Moldova. Economia de tip planificat a dat faliment. Firește că ea nu este automat înlocuită de o economie liberală de piață. Ea poate fi înlocuită și de o economie de tip mafiotic.

Dar nu este acesta riscul cel mai mare în acest moment?

Din păcate, da. Dar riscul cel mai mare înseamnă că noi ne-am putea găsi în zona de influență a unor regimuri în Ucraina sau în Rusia de tip Jirinovski, extrem-naționaliste. (Nu însă în sfera de influență a unor regimuri de tip neocomunist. După părerea mea, comunismul și-a încheiat destinul istoric.)

Ați criticat de mai multe ori modul de funcționare al CDR. Ați considerat CDR ca fiind imobilă și fără strategii clare. Dar colegii vă reproșează că nu veniți la ședințele Comitetului Executiv, unde se decid strategiile CDR. Cum vă explicați că doriți o coaliție puternică și în același timp nu participați la viața ei?

Am răspuns implicit la întrebare cînd am spus că prezența sau absența mea nu înseamnă nimic. Strategiile în Convenție nu se fac în Comitetul Executiv și în Consiliul Convenției. Ideea că din cînd în cînd liderii de partide trebuie să se întîlnească într-un Birou Executiv vreme de nu știu cîte ore și să discute este, după părerea mea, destul de naivă. Evident, în momentul în care este o mare criză, în momentul în care Convenția dorește să facă un gest politic excepțional cum a fost acela de a merge la Cotroceni și de a solicita președintelui Ion Iliescu o mediere cu partidul de guvernămînt, este nevoie de prezența liderilor, pentru că ei dau greutate demersului respectiv.

Nu voi fi candidatul separat al PAC în '96

Aveți încredere în destinul politic al Alianței Civic-Liberale în raport cu CDR? Dacă da, de ce?

Am încredere în rolul istoric al Alianței Civic-Liberale în sînul CDR. Nu ne-am propus să facem din Alianța Civic-Liberală o alianță paralelă sau împotriva CDR. Am repetat de nenumărate ori: dorim ca această alianță să facă parte din CDR. PNL trebuie să revină în CDR. Și sînt foarte uimit să constat că noi, cei care susținem acest lucru, sîntem acuzați de destabilizare, iar cei care se opun revenirii PNL în Convenție sub diferite pretexte consideră că întăresc Opoziția democratică. Cum poate fi întărită o opoziție căreia i se refuză prezența unui partid puternic cum este PNL? Puternic moral, în primul rînd pentru că este vorba de primul partid liberal care a apărut la noi după 1989. Puternic, pentru că și acest partid are filiale în teritoriu. Sînt oameni care nu l-au părăsit în ciuda tuturor dificultăților enorme pe care PNL le-a avut – din pricina domnului Cîmpeanu în primul rînd.

Pentru că ați rostit cuvîntul „moral": nu considerați că persoane impopulare sub acest raport, precum primarul capitalei, Crin Halaicu, sau Viorel Cataramă, pot reprezenta un handicap la alegeri?

Nu-mi place să fac aprecieri lipsite de o bază documentară. Știu acuzațiile care se aduc unora dintre liderii liberali din PNL. Nu am nici o dovadă în sensul acesta. Dacă se va dovedi că există oameni necinstiți în PNL sau în alte partide, partidele cu pricina vor renunța la ele. Dar nu este treaba mea să decid acum în locul domnului Quintus dacă poate colabora mai departe cu niște oameni care vor fi dovediți imorali. Este treaba domnului Quintus. Dacă ar exista aceste dovezi, firește, primul care ar trebui să decidă ar fi PNL. În ce ne privește, ne facem curățenie în curtea noastră.

În propunerile de reorganizare a CDR ale PAC a existat și cea referitoare la formațiunile civice. O parte a presei a atribuit aceste propuneri nemulțumirii PAC că formațiunile civice (AFDPR, AC, Solidaritatea Universitară) și-au dat votul opțiunilor PNȚCD și lui Emil Constantinescu. Cum judecați aceste afirmații?

Nici o clipă nu am spus că aceste formațiuni trebuie eliminate din Convenție. Am cerut ca anumite decizii politice să revină partidelor politice din Convenție, iar formațiunile civice să acorde acestor decizii politice sprijinul lor specific (adică civic). Foarte mulți dintre membrii AC sînt membri ai unor partide. Ei au două voturi de fapt în Convenție. O dată ca reprezentanți ai AFDPR, Solidarității Universitare, AC, o dată ca membri ai PNȚCD, PAC etc. Eu am cerut ca votul să fie limpede, nu am vrut să-i elimin de la decizie. Dar această dublare a votului duce la posibilitatea unor aranjamente. Cei care pierd într-un asemenea vot nu au interesul ca el să existe, dar, pe termen lung, și cei care cîștigă în urma unui asemenea vot sînt perdanți. Nu cred că PNȚCD a ieșit întărit din faptul că s-a folosit de voturile unora dintre formațiunile nepartinice din Convenție. Cea mai bună dovadă sînt chiar unii dintre parlamentarii PNȚCD. Dacă aș fi pus să aleg între un membru al PNȚCD și un membru al PAC și mi-aș da seama că membrul PNȚCD este mai potrivit, aș impune să fie ales acela. Dar ar trebui ca și PNȚCD să înțeleagă că uneori este mai important să voteze cu unul dintre oamenii din PAC pentru că acela este mai bun. Va veni, probabil, momentul în care trebuie să facem guvernul. Îi vom alege pe miniștri după curmetul de partid, sau după presupusa lor competență? Dacă locurile acestea se văd mai puțin în viața parlamentară, cînd ar fi vorba de guvern se vor vedea imediat. Dacă tot am făcut o alianță, haideți să punem interesul acestei alianțe (și deci al Opoziției democratice) mai presus de interesele partidelor!

Cum vă apreciați propriul partid în lumina dezbaterilor din 13 august 1994 și ce șanse îi acordați în viața politică din viitor?

Eu cred că votul de rămînere în Convenție a fost o dovadă de înțelepciune: nu neapărat, cum a spus presa, că sîntem un partid prea slab ca să ne descurcăm pe propriile picioare. Un partid nu luptă neapărat numai cu propriile slăbiciuni, ci și cu anumite imagini. Nu cred că momentul de față era potrivit ca PAC să aibă de înfruntat această imagine negativă (nu discut dacă întemeiată sau nu) pe care ne-au creat-o chiar unii dintre prietenii noștri din Convenție: imaginea negativă a „oii negre" a Convenției care nu dorește unitatea Opoziției, care vrea să sfărîme alianța numită CDR ș.a.m.d. Nu văd de ce ne-am creat noi singuri probleme. Vrem să rămînem în Convenție și să întărim Convenția. Nu e mai puțin adevărat că s-ar putea să vină un moment al adevărului în care să constatăm că o parte din Convenție nu dorește ceea ce dorim noi.

Credeți că au existat forțe care au vrut ieșirea PAC din Convenție?

Absolut sigur, însă în acest moment s-au acumulat unele tensiuni mai vechi. Din păcate, trebuie să spun că și domnul Emil Constantinescu a făcut în "22" o declarație care pe mine m-a șocat un pic: aceea că plecarea PAC din Convenție ar însemna o limpezire a apelor. Sînt oameni în Convenție care își imaginează că impresia de unitate valorează mai mult decît o unitate adevărată. A scoate un partid sau un altul din Convenție în momentul de față numai pentru a limpezi acesteape, cu riscul ca sub această limpezime să nu fie nimic, mi se pare un risc pe care nu mi l-aș asuma.

Ce părere aveți despre atacurile împotriva dvs. și a PAC din România liberă?

Nu mă aștept ca presa devotată Puterii să ne laude sau să ne aprecieze, nu mă aștept ca **România liberă** să fie organul PAC, dar mă așteptam ca **România liberă** să fie un ziar independent (cum se proclamă) și să nu facă jocul unora din Convenție împotriva altora. Ceea ce a apărut în **România liberă** în intervalul dintre Protocolul adițional și semnarea lui de către PAC întrece cu mult cele mai pesimiste așteptări ale mele cu privire la acest ziar. Proces de intenție, rechizitoriu, amenințare, minciună. Nimic din ce s-a spus acolo nu era adevărat. S-a spus că nu am vrut să semnăm Protocolul. S-a lăsat să se înțeleagă destul de limpede că, din pricina adversității mele față de domnul Emil Constantinescu și a dorinței mele de a candida, PAC adoptă această poziție disidentă. După cum s-a văzut în urma întîlnirii noastre din 13 august, nu aveam intenția să candidez, nu am spus niciodată că aș dori să-l concurez pe domnul Emil Constantinescu. Cei care l-au propus pe domnul Constantinescu la Președinție acum doi ani se gîndeau, probabil, că este bine să se asigure de acest lucru, lovind în presupusele mele ambiții. Iată, nu am nici o ambiție personală. Unde sînt ambițiile, vedeți și dumneavoastră: exact în partea cealaltă. Și eu nici măcar nu calific aceste ambiții; mi se pare normal ca un om politic să aibă și această ambiție – de a candida la Președinție. Vreau doar să spun că acuzele care mi s-au adus mie nu sînt întemeiate.

Credeți că pentru Opoziție ar fi mai util să aibă în 1996 mai mulți candidați la postul de președinte al României?

În principiu ar fi bine ca Opoziția să aibă un singur candidat pentru a permite electoratului o decizie mai fermă. Este limpede că domnul Iliescu nu poate fi bătut în situația în care ar fi șase-șapte candidați, cum a fost în 1992. Nu e vorba aici de cîți candidați va avea Opoziția, ci și de calibrul candidaților sau candidatului pe care îi va scoate Opoziția. Partea proastă este că în momentul de față Opoziția este eterogenă. PD (FSN) și, mai de curînd, PDAR sînt și ele în opoziție. Ar fi ideal dacă toată Opoziția ar conveni asupra unui candidat acceptabil. Dar este foarte greu. Și improbabil. Majoritatea electoratului Convenției nu pare dispus să uite faptul că PD era la putere în timpul Pieței Universității, că a fost partidul de guvernămînt după 1990. Cu toată obiectivitatea, eu recunosc că ce a rămas în PD din fostul FSN este partea bună, că atitudinile PD sînt corecte în mare măsură. Dar oamenii votează mai ales cu sentimente și mai puțin cu idei.

În declarație ați amintit că nu veți candida la postul de președinte al CDR. Nu aveți nici intenția de a candida la Președinție pentru alegerile 1996? Sau este o întrebare prea timpurie?!

Nu este nici timpurie, nici întîrziată. Ideea mea că va trebuie să existe un candidat puternic susținut de toată Opoziția exclude intenția mea de a fi candidatul separat al PAC. Las la o parte motivele personale care mă determină să mă abțin și le spun numai pe cele politice. Nu mi s-ar părea normal ca oamenii care simpatizează cu Opoziția să fie puși în situația de a alege un candidat la Președinție pe simbolul Cheii și un altul pe simbolul PAC. Mă gîndesc la situația delicată în care ar fi puși foarte mulți dintre acești oameni. De ce să ne facem noi concurență aici? De ce să creăm o dificultate în plus de ordin sentimental omului pus în situația de a alege între ceea ce înseamnă Convenția și ceea ce înseamnă PAC? Cînd punctele comune sînt mai numeroase decît diferențele și cînd neînțelegerile dintre PAC și Convenție au fost niște neînțelegeri de opinii care se pot discuta, se pot negocia. Electoratul trebuie să aleagă între un președinte democrat și un președinte nedemocrat. Este mai simplu, mai util, mai politic și, sentimental, mai clar.

Fototeca "22" – primăvara 1992

François Léotard, viitorul ministru al Apărării din Franța, încadrat de Nicolae Manolescu și Ana Blandiana

ESTUL

V.E. VOZGRIN

De ce a învins Jirinovski în Rusia ?

1

Nu există politician sau istoric din Rusia ori din afara graniţelor ei care să fi tratat cu indiferenţă sau care să nu-şi fi pus această întrebare. Răspunsuri sînt, desigur, tot atîtea cîte puncte de vedere. Totuşi, ele pot fi împărţite în trei grupuri principale:

"Rusia s-a prostit..."

...a rezumat fără menajamente la TV un politician cunoscut rezultatele alegerilor din decembrie. Şi nu este deloc uşor să-l contrazici. Tocmai Rusia, ţara care a suferit mai mult decît toate de pe urma totalitarismului, fascismului, a războaielor, a votat pentru programul reîmpărţirii pe cale militară a lumii, pentru restaurarea prin forţă a URSS, pentru politica de genocid faţă de vecini. Aşa ceva este de neconceput. Înseamnă că este pe deplin posibilă explicaţia unui asemenea fapt al istoriei noastre printr-o prostire generală, pentru care au fost găsite deja argumentele.

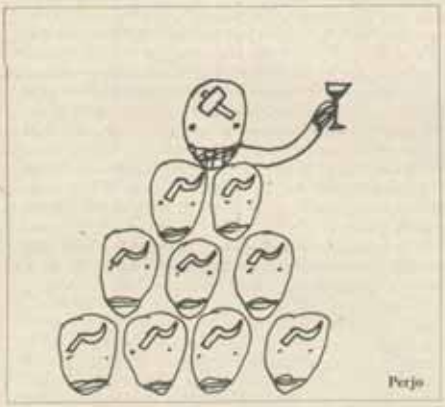

În primul rînd, ni se spune că timp de trei generaţii sovieticii au fost obişnuiţi cu lideri de mînă forte; Lenin, ale cărui minciuni au otrăvit ţara, este şi acum idolul ruşilor. Produsul acestei puteri mincinoase a devenit omul incapabil azi să aleagă între bolşevici, fascişti (roşii-bruni) şi democraţi. În al doilea rînd, în noua Constituţie, teoria este ruptă de practică, nu se dau garanţii pentru respectarea drepturilor şi libertăţilor, nu este specificat mecanismul realizării lor în practică; arătînd astfel, legea fundamentală este inaccesibilă poporului nostru prostit şi, drept urmare, cîştigă Jirinovski, care este mai simplu. În al treilea rînd, democraţii au pierdut prin strategia şi tactica lor preelectorală, în timp ce Jirinovski a reuşit să învîrtă populaţia pe degete, făcînd promisiuni care ne îndoim că i-ar fi indus în eroare pe oamenii normali.

Pe scurt, a fost pusă în mişcare pentru naivi tehnica populismului, metodele lui simple, promisiunile de domeniul anecdotei (vodcă ieftină pentru muncitori şi ţărani, sutiene pe gratis pentru femei, pentru pensionari – asigurarea deplină a bătrîneţilor lor, pentru diaspora rusă – drepturi noi, depline).

"Rusia s-a înrăit"

Ipoteza a doua: ruşii n-au votat pentru Jirinovski, ci împotriva guvernului actual, care le-a înşelat aşteptările. În sprijinul acestei explicaţii se aduc argumente de-a dreptul convingătoare. Ele se referă şi la nevoia de claritate şi certitudine politică, şi la răspunsul maselor la sărăcirea generală, şi la lipsa de rezultate a reformelor. Votul dat lui Jirinovski este şi o reacţie la dezmembrarea URSS, care a ofensat mîndria naţională a poporului, apărător din oficiu al rangului de "frate mai mare", şi i-a lezat sentimentele patriotice. În ceea ce priveşte şovinismul şi nazismul, ruşii nu le-au urît niciodată atît de mult pe cît le-au urît vest-europenii şi evreii. Explicaţia este următoarea: ruşii şi nu alţii au învins fascismul; ruşii au cucerit a şasea parte a lumii şi au supus minorităţile naţionale, şi nu invers, ş.a.m.d. Mai pe scurt, nenorocirea stă în victoriile noastre, care au convins naţiunea de forţa ei invincibilă şi de dreptatea ei veşnică, faţă de care pălesc îndoielile asupra moralităţii şi legalităţii unor puncte "murdare" din programul lui Jirinovski. Cu care noi, între altele, ne-am obişnuit.

Asupra lui Jirinovski lucrează, deşi în alt fel, blestemul veşnic al confuziei noastre sociale şi economice. Populaţia aşteaptă o perestroikă reală, neaflată la îndemîna democraţilor, care încă nu şi-au pierdut creditul, dar care este la îndemîna oricărui lider de altă culoare, cu condiţia ca acesta să fie autoritar. Acest argument-protest este actual şi va rămîne actual pînă cînd structurile sociale şi economice vor începe să răspundă menirii lor. Cu alte cuvinte, Jirinovski este oslndit la o popularitate pe termen lung din cauze cu neputinţă de conceput vreuna din ţările civilizate.

"Totul e-n ordine, altul nici nu putea fi"

Este mai uşor să crezi că Rusia s-a prostit sau s-a înrăit, decît să priveşti lucrurile în faţă şi să-i înţelegi ruşinea: milioane de oameni s-au îmbulzit să-şi dea votul unui nazist. Şi, cu toate acestea, nu merită să-i umileşti argumentînd că orice ticălos îi poate înşela uşor sau că pot recurge la gesturi sinucigaşe pentru a se răzbuna, exprimîndu-şi în acest fel furia şi protestul împotriva guvernului. Situaţia este extrem de serioasă: a avut loc o căsătorie din dragoste. Nu este uşor, desigur, să înţelegi acest lucru; este necesară o analiză istorică mai profundă.

Într-o ţară în care ţăranii reprezentau cîndva 96% din populaţie, rolul predominant îl juca obştea rurală, "lumea". Obştea era o comunitate închisă, la fel ca şi societatea construită pe temelia ei; aceasta din urmă era o societate de tip colectivist, în care drepturile şi libertăţile individuale nu erau recunoscute. Dacă în celelalte state din Vest şi Est legea, ca apărătoare a drepturilor individului faţă de atentatele statului însuşi, era pusă mai presus de toate, în "lumea" rurală legea era nescrisă, "lumea" îşi era sieşi lege, iar verdictele ei trebuiau obligatoriu îndeplinite. Nu se putea apela la nimeni; aceasta era despotismul majorităţii în expresia lui desăvîrşită. Unica forţă din afară, respectată şi chiar tolerată, era boierul-stăpîn (ţarul – la scara întregii ţări). Lui i se supuneau ca reprezentant al nepătrunsei dreptăţi divine. "Lumea" rurală ca formă de convieţuire socială (nu ca ideologie) a fost locul unde s-a făurit totalitarismul rus, modul de gîndire imperial, cultul personalităţii conducătorului.

Era firesc ca în cea mai închisă dintre societăţi valorile umane să fie denaturate, mutilate. Dreptatea s-a transformat în egalitate clasificatoare, solidaritatea "lumii" (solidaritatea naţională, socială) s-a transformat în egoism faţă de vecini, în înclinaţie spre autoizolare, în intoleranţă, xenofobie. Comunitatea conserva în mod iraţional relaţiile sociale şi economice înapoiate. Din ea nu se putea ieşi, iar înăuntrul ei nu existau elemente sociale dinamice, nu exista libertate de mişcare individuală şi socială. Societatea, care excludea stimulii dezvoltării, acumula energia socială şi era incapabilă să găsească o descărcare civilizată. Mai devreme sau mai tîrziu însă, energia îşi croia drum. Avea loc atunci o erupţie puternică sub forma revoltei absurde sau, cel mai adesea, sub forma expansiunii externe.

În aceste condiţii a fost creată imaginea duşmanului. Duşmanul putea fi orice "străin" care nu era "de-al nostru", care era un "altul". Duşmani erau străinii, iar în condiţii de mizerie şi ignoranţă, oamenii bogaţi erau oamenii instruiţi. Revoltele şi războaiele izbucneau imprevizibil, ca incendiile de stepă, şi se desfăşurau cu aceeaşi cruzime sălbatică. De exemplu, în războaiele de cucerire a ţinuturilor baltice şi a Crimeii (începutul şi sfîrşitul secolului al XVIII-lea) a fost folosită tactica pîrjolirii pămîntului, exterminarea populaţiei autohtone sau deportarea ei.

Aceste tradiţii au prins rădăcini adînci în conştiinţa colectivă, au devenit norme, trăsături specific naţionale. Şi nici abolirea iobăgiei, nici revoluţia, nici ideologia bolşevică deşănţată nu au putut îndrepta pe alt făgaş dinamismul social şi politic al naţiunii. Între altele, ideologii bolşevismului nu urmăreau o schimbare radicală de orientare. Ei se bazau tocmai pe sistemul de valori al obştii rurale şi pe concepţia comunitară. Aşa se explică sprijinul popular al bolşevismului, fără de care acesta ar fi fost sortit pieirii în Rusia. Iar acolo unde nu a existat tradiţia rusească à contestării dreptului de proprietate (a reîmpărţirii periodice a pămîntului) sau a colectivismului (a "spiritului comunitar"), adică în Asia Centrală, în Caucaz, în Crimeea, în Europa de Est, "străinilor" care se împotriveau cu înverşunare bolşevismului li se băga în cap ruseşte să se ridice odată cu întreaga lume.

Violenţa colectivă nu avea margini. Genocidul era frecvent şi, de regulă, era înfăptuit de armată dar cu consimţămîntul exaltat şi, uneori, cu participarea directă a naţiunii stăpînitoare. Cercetătorii explică acest fenomen, de neconceput într-o lume civilizată, prin existenţa comunităţii închise, care distruge în mod inevitabil etica, morala, conştiinţa unei naţiuni. Se poate trăi cu conştiinţa împăcată numai dacă omul are posibilitatea să se realizeze pe sine într-un sistem de valori general-umane. Aşa ceva nu s-a întîmplat în Rusia pînă acum.

Traducere şi adaptare de GABRIELA RUSSO

În fiecare zi, de luni pînă vineri, puteţi audia la Radio Total, între orele 22.00-24.00:

TALK-SHOW-uri LIVE

Luni: **Ovidiu Ioanitoaia** – Ofsaid
Marţi: **Cornel Nistorescu** – Cîncle de pază
Miercuri: **Carmen Bendovski** – Sînt eaom şi văz monstruos
Joi: Fiţi întreprinzători cu **Bogdan Teodoriu**
Vineri: TALK-SHOW şi muzică cu **Andrei Partoş** – Friday I'm in love

De asemenea, în fiecare zi, de luni pînă vineri, la ora 8.45 – **Reuters World News** – informaţie şi prognoză economică şi la ora 17.40, **MICĂ PUBLICITATE GRATUITĂ**

H.-R. PATAPIEVICI

Comunismul american

O întîlnire

Acum cîteva săptămîni am întîlnit o profesoară care predă la o prestigioasă universitate din Statele Unite. Discuția noastră a evoluat repede de la chestiuni științific neutre la luări de poziție privind *politica științei*, care nu mai erau neutre și care mi-au stîrnit, pe rînd, stupoarea, indignarea și, în cele din urmă, o stare de senină jubilație interioară. Despre ce este vorba? Conlocutoarea mea era adeptă militantă a ceea ce americanii numesc **political correctness**, adică a acelei atitudini mentale care e obsedată de limbajul prin care majoritarii îi desemnează pe minoritari. Să luăm un exemplu. În anii '60, reacția albilor americani ostili discriminărilor la care erau supuși negrii era tradusă prin formula *black is beautiful*. Deși se admite și azi că sensul acestui slogan era în principiu corect, forma lui stîrnește nu mai puțin oroare, datorită cuvîntului *black*, prin care era desemnat cetățeanul a cărui piele e de culoare neagră. La începutul anilor '80, negrii au reușit să impună să fie desemnați oficial printr-un termen pe care, pe atunci, ei l-au considerat demn și lipsit de malițiozitate rasială: **afro-american**. Dar la începutul anilor '90, isteții mișcării corectitudinii politice au realizat că ponderea termenilor african și american din cuvîntul compus afro-american nu e egală, adică, pe scurt, e discriminatorie. Și, potrivit nevrozei paranoice care caracterizează mișcarea corectitudinii politice, firește că discriminată era patria negrilor în favoarea numelui țării detestaților albi și a civilizației lor odioase. Astăzi, mi s-a spus, dacă vrei să ai zile într-o universitate americană sau dacă vrei să nu-ți fie boicotate cursurile de către activiștii studenți care veghează la observarea idiosincraziilor acestei mișcări uimitoare, trebuie să spui **african-american** atunci cînd îi desemnezi pe negri. Vreau să-i sugerez cititorului că tipul de discurs prin care eu acum descriu situația de fapt nu este deloc, în viziunea activiștilor corectitudinii politice, neutru, ci unul puternic ideologizat și anume de ideologia șovinist-rasială a albilor împotriva negrilor. De ce? Pentru că „ura" mea latentă față de negri se manifestă fără putință de tăgadă în chiar nesimțirea de alb creștin cu care folosesc în continuare termenul de „negru" pentru a desemna pe cel care azi se denumește pe sine „african-american". Cînd un alb folosește cuvîntul negru nu e nici indiferent și nici distrat: în el trăiește, camuflat dar isteric, un principiu rasist înnăscut, pe care omul alb l-a asimilat prin toți porii din ambianța socială a civilizației pe care el și-a construit-o de secole, cu scopul limpede de a exploata și subjuga populații considerate inferioare și pentru a desființa cultura și civilizația acestora. În fond, susțin adepții corectitutidinii politice, cultura și civilizația ne-albilor nu doar că nu e inferioară culturii și civilizației albilor, dar, întocmai cum un african-american e mai frumos, mai suplu, mai plin de vigoare decît un alb de duzină, la fel și cultura „proaspătă" a ne-albilor e mai valoroasă decît cultura „învechită și sleită" a albilor. Este motivul pentru care interlocutoarea mea considera justificată eliminarea din programele anumitor universități americane a unor poeți „obscuri" precum Sir Philip Sidney, George Chapman sau John Donne și înlocuirea lor cu studiul textelor anumitor rituri animiste africane. Bine, bine, am întrebat, dar ce poate fi ofensator pentru negri într-un poem de Chapman, să zicem *The Shadow of Night*? După ce mi s-a atras atenția că folosesc cuvîntul negru și nu african-american, mi s-a spus că principiul însuși al culturii occidentale e rasist și încărcat de ură și că ideologia acestui rasism latent este creștinismul. Aici trebuie spus că starea mea de spirit a trecut de la o stupoare amestecată cu neîncredere la un sentiment net de oroare.

Programul corectitudinii politice

Mania persecutorie preventivă și caracterul sistematic al aberației corectitudinii politice, ca și vocația sa de a se impune prin terorism sofistic megaloman, m-au făcut deodată să înțeleg că pasiunea rectificării limbajului nu e ridicolă și nici inofensivă. Spre deosebire de feminismul extremist de la sfîrșitul secolului trecut, unde, între alte tîmpenii, puteai auzi sloganul „să nu mai naștem!" argumentat prin împrejurarea că sarcina este o discriminare a bărbaților împotriva femeii, întrucît aceștia pur și simplu sînt scutiți de ea, ca și cînd starea de fapt a naturii ar putea fi schimbată prin ucazuri votate prin adunări, spre deosebire deci de acest feminism, adepții corectitudinii politice pot într-adevăr impune ceea ce vor. Programul lor, ca și cel nazist, este realist: aberația poate prinde trup și poate ucide perfect de bine o societate dispusă să se lase impresionată de propaganda lor. Programul lor, după spusele profesoarei americane, e vast și universal. El implică, pentru început, transformarea societății americane bazate pe fuziune și integrare (**melting pot**) într-o societate multiculturală și multilingvistică ferm compartimentată. Noțiunea de „american" e bastardă: există numai negri, irlandezi, letoni, polonezi, asiatici etc. care întîmplător trăiesc în America de Nord. Și noțiunea de morală e bastardă, pentru că uniformitatea acestei idei își trage obîrșia din pretenția universalității creștinismului, care este o religie discriminatorie. Nu există un comportament social universal: există moravurile homosexualilor de ambe sexe, ale feluritelor comunități culturale *etc.* Noțiunea de cultură integratoare este, potrivit corectitudinii politice, imperialistă: nu există nici literatură universală, nici valori universale; tot ce are această pretenție, cu excepția aspirației eliberării negrilor de sub dominația albilor, trebuie sistematic interzis și discreditat. Nimeni, mi s-a spus, nu mai îndrăznește în mediile universitare din zona Bostonului să susțină că studiul lui Shakespeare este mai important decît studiul cărților lui Frantz Fanon sau că teologia creștină are mai multe drepturi să fie predată decît, să zicem, miturile polineziene. Cum eu făcusem deja imprudența de a mărturisi că obiectul cercetărilor mele era opera lui Pierre Duhem (1861–1916), eminent fizician, filosof și istoric al științei, care se întîmplase să mai fie și un catolic practicant, cu luări de poziție publice proregaliste și antimasonice, am fost cu severitate somat să declar cum de am ajuns să am preocupări atît de **reacționare** (a fost cuvîntul folosit). Or, trebuie să declar cu sinceritate, mie opera și activitatea lui Pierre Duhem nu mi se par „reacționare" (lui Lenin, în greșit orientatul opuscul **Materialism și empiriocriticism**, i se păreau). Mai mult, și aceasta e grăitor pentru convingerile mele, a fi creștin practicant, regalist și, după gust, anti sau francmason nu mi se pare un lucru condamnabil.

Firește, ajunsă în acest punct, discuția a devenit opacă. Mi s-a spus că în Statele Unite nu aș putea accede la o carieră universitară normală, pentru că obiectul meu de studiu ca și convingerile mele personale (în chestiune era internalismul meu, adică teoria potrivit căreia ideile sînt autonome) mă compromit ireversibil în ochii oamenilor progresiști de acolo. Simțeam că visez: va să zică corectitudinea politică e progresistă, exact așa cum clasa muncitoare era pe la noi prin anii '50 progresistă; a gîndi că albul e rău iar negrul e bun se cheamă a fi progresist și nu ceea ce în fond este, adică un rasism pe dos. Eu, pentru că m-am declarat oripilat de agresivitatea obtuză și periculoasă a acestui nou tip de rasism leninisto-nazist, pe care militanții corectitudinii politice caută să îl impună, prin intimidare și terorism intelectual, întregii universități și vieți publice americane, ei bine, eu eram cel reacționar. Ca de obicei cînd e vorba de amestecul acela hidos dintre minciună și violență, căruia ideologiile totalitare ale secolului nostru i-au dat o interpretare deopotrivă isterică și criminală, trebuia susținut sus și tare că albul e negru. Progresist era acest nou obscurantism născut din frustrare și revanșă și nu gîndul că există valori universale, că fuziunea rasială este de dorit, că istoria umanității are un sens ascendent (poate chiar unul anagogic) și că, deci, creștinismul este o religie universală de un alt tip decît animismul polinezian, că, în fine, la unitate nu se ajunge prin segregare agresivă și că esențial în om nu este ceea ce îl identifică prin separare, ci ceea ce îl identifică spre integrare. Totul mi s-a părut a fi cu fundul în sus în programul trufaș al corectitudinii politice.

Perjo

Rasismul egalității

Dar cînd profesoara americană a remarcat cu regret că prăbușirea sistemului comunist a dat apă la moară capitalismului și „inumanului liberalism" și că „generoasele" idei ale stîngii trebuie pînă la urmă să triumfe, cu orice preț, atunci am trecut de la indignare și stupoare la jubilație. Am simțit cum sînt cuprins, pe dinlăuntru, de o lumină senină și calmă, care m-a smuls brusc din îmbrățișarea toxică a indignării neputincioase și mi-a redat harul prețios al distanței. Înțelesesem. Puteam din nou disprețui cu bunăvoință. Așa cum orice organism viu conține în mod natural germenii cancerului, tot așa și orice societate secretă continuu agenții propriei distrugeri. Între acești agenți patogeni, ispita comunismului (sau nazismului: pentru mine e același lucru) este latentă în orice societate. Întocmai cum sufletele sînt ispitite de Nefirtat, la fel sînt oamenii ispitiți de recuzita magică a comunismului: adică de visul bovaric al egalității cu orice preț (care la români e cunoscut sub forma zicalei „să moară și capra vecinului"), de mitul rezolvării conflictelor sociale (la naziști – rasiale) prin violență fizică, de ideea că bunăstarea materială e o stare naturală, în vederea căreia nu trebuie decît să planifici, și așa mai departe. Firește că aceste idei s-au străduit să macine și mărunțaiele societății americane, care s-a dovedit pînă acum cea mai rezistentă la elucubrațiile de acest tip. Dar numai pînă de curînd: agentul patogen s-a travestit în haine dragi mentalității americane, și anume în straiele luptei împotriva *tuturor* discriminărilor, a luptei pentru drepturile *tuturor* minoritarilor; s-a deghizat, adică, în corectitudine politică. **Corectitudinea politică este în fond comunismul american.** Ea combină perfect tradiția atenției față de cuvînt a filosofiei analitice americane cu rasismul egalității, care e forma cea mai condensată în care comunismul se manifestă. Stilul inevitabil al corectitudinii politice este dictatura furios-resentimentară a minorității decretate progresiste. În anumite medii, în Statele Unite, se va vorbi de faptele tale culturale numai dacă ai norocul să fii sau homosexual, sau femeie, sau negru, sau mexican. În general, e decisiv să aparții vreunei minorități cu identitate agresiv afișată și care să se fi făcut deja auzită printr-o campanie împotriva dictaturii culturii creștinilor albi. Etc.

Cu riscul de a părea un „inamic al umanității", trebuie să declar că eu sînt împotrivă. Am scris cîndva un elogiu al marginalității, în care vedeam un principiu creator. În lumina experienței corectitudinii politice, trebuie scris acum împotriva pretenției marginalilor de a impune societății criteriile marginalității lor. Întrucît mă privește, cartea mea de identitate este următoarea: sînt alb, bărbat, român, creștin ortodox și heterosexual; sînt mîndru că aparțin unei culturi și civilizații creștine, cum se întîmplă să fie cea europeană; iubesc modernitatea timpului meu, nu cred că substanța lumii suferă alterări de la o epocă la alta, cred că secolul nostru este la fel de plin de Dumnezeu ca și cel al capadocienilor; mai cred că există valori universale, că Shakespeare este superior descîntecelor polineziene, că civilizația noastră merită să luptăm pentru ea, că progresul nu constă în convertirea noastră la teologia dogonilor și că **Summa Theologiae** a lui Toma d'Aquino reprezintă o reflecție mai valoroasă decît teologia canibalilor (pe care Eliade, admirativ, o compara cu filosofia lui Hegel). Mai cred că nu trebuie să ne sfîșiem dar și că nu sîntem și nici nu trebuie să fim egali altfel decît în fața legii și a lui Dumnezeu. Am, adică, în termenii corectitudinii politice, identitatea tipică a detestatei culturi a albului creștin și de dreapta. Ei bine, da. M-am despărțit de profesoara americană jubilînd (ea era furioasă). În definitiv, stîngismul, cum ne învățase și Max Scheler, e resentimentar.

Încă o lovitură de teatru în cultura română:

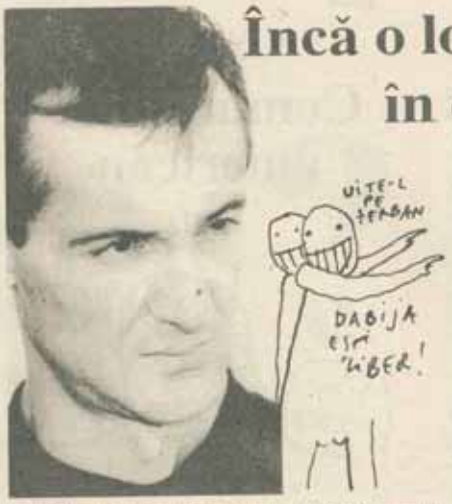

La 29 iulie a.c., Alexandru Dabija, directorul Teatrului Odeon, **„se eliberează din funcție din lipsă de aptitudini manageriale și a situației extrem de dificilă din cadrul teatrului". Dispoziția, nr. 39, vine din partea** Inspectoratului pentru Cultură al Municipiului București și Sectorului Agricol Ilfov **și poartă semnătura consilierului teritorial șef, Mircea Micu.**

Lovitura de teatru – dată la sfîrșitul săptămînii și, practic, chiar în ziua intrării în vacanță – creează stupoare. UNITER **protestează imediat „împotriva acestui act administrativ anticultural, sinonim cu o demonstrație de forță, știut fiind că, sub conducerea lui Alexandru Dabija,** Odeon **a cunoscut o evoluție spectaculoasă, dobîndind în foarte scurt timp prestigiul unei instituții artistice de prim ordin.** Odeon **este teatrul bucureștean cel mai apreciat, cu un program estetic solid articulat, cu succese pe plan național (premii importante la fiecare ediție a Festivalului Național de Teatru „I.L. Caragiale" și la Galele UNITER) și internațional (cel mai recent, dar nu singurul, exemplu fiind turneul în Marea Britanie, care a beneficiat de cronici extraordinare)".**

O parte a opiniei publice înscrie actul demiterii lui Alexandru Dabija în fenomenul general de restaurație în teatru, început cu părăsirea Naționalului **de către Andrei Șerban, a** Teatrului de Comedie **de către Lucian Giurchescu, a** Teatrului Bulandra **de către Silviu Purcărete. De altfel, într-un moment de euforie bahică, Mircea Albulescu, pe atunci funcționar superior în** Ministerul Culturii, **îl avertizase cu cinism surîzător pe Alexandru Dabja: „O să urmezi și tu".**

Încercînd să aflăm cum și de ce a fost demis Alexandru Dabija din funcția de director al Teatrului Odeon **au ieșit la iveală două probleme diferite: I) mentalitatea în instituțiile de cultură – în cazul nostru în teatru; II) legislația ambiguă și incompletă care lasă loc abuzului, în ofensiva tot mai energică a** Ministerului Culturii **de refacere a „centralismului democratic".**

I) Mentalitatea în instituțiile de cultură. De la Giulești la Odeon

Pe vremea lui Nicolae Ceaușescu, **Giuleștiul** avea statutul clar al teatrului proletar: actori și repertoriu întruchipau voința partidului de a „culturaliza" masele, fără ca măcar pentru acest serviciu (așa cum se întîmplase în proletcultism) să existe vreo recompensă. Iarna, în sala **Giulești** erau între 0°C și 4°C. Încotoșmănați cu fulare și mănuși, actorii jucau „Anonimul venețian" sau „Să nu-ți faci prăvălie cu scară". **Teatrul Giulești** era crîpătura prin care un actor din provincie se putea strecura în București, iar cei cîțva oameni de calitate rămîneau acolo din motive misterioase.

După decembrie '89, **M.C.** încredințează conducerea **Teatrului Giulești** lui Vlad Mugur, regizor român plecat în Germania. Vlad Mugur schimbă numele teatrului în **Odeon** și încearcă să modifice structural componența trupei prin cooptarea mai multor tineri. Dar colectivul este recalcitrant și respinge cu vehemență modalitatea de lucru a unui regizor „străin". Vlad Mugur nu rezistă decît un an și, în urma plecării lui destul de violente, îl recomandă lui Andrei Pleșu, ministrul Culturii, pe Alexandru Dabija. Numirea lui A.D. se face în 1991 de către primarul de atunci, Doru Pană, cu recomandarea lui Andrei Pleșu.

Alexandru Dabija: **„Am început la** Odeon **prin a face schimbări – de fapt, adăugiri – în interiorul trupei: am adus foarte mulți tineri extrem de talentați, dar și actori importanți din alte teatre (Dragoș Pășlaru de la** Nottara, **Șerban Ionescu de la** Comedie, **Marcel Iureș de la** Bulandra). **Din '91 și pînă astăzi, la** Odeon **au fost montate 15 spectacole, din care 5 formidabile. În 1991 am reușit să-l mențin pe Vlad Mugur, care a pus în scenă „Mincinosul" lui Goldoni. Cu acest spectacol,** Odeonul **a ieșit pe piața internă și internațională (turnee la Veneția și Florența). În țară a luat premiul** UNITER **și al Festivalului „Caragiale" pentru spectacol, regie și scenografie, iar Horațiu Mălăele pentru interpretare. A urmat montarea spectacolului „...am pas cătușe florilor", în regia lui Alexander Hausvater, important pentru fenomenul teatral din București prin doza de experiment. În '92, acest spectacol a luat premiul de excelență, iar trupa premiul special al juriului** UNITER. **Tot în zona experimentului a fost și „La țigănci", după Mircea Eliade, tot în regia lui Hausvater. De altfel, la** Odeon **s-au încercat multe lucruri noi, în care mai ales tinerii s-au aruncat cu capul înainte. În sfîrșit, trebuie** menționat spectacolul lui Mihai Mănuțiu cu **„Richard al III-lea", care a luat aproape toate premiile importante din România: premiul** UNITER **pentru cel mai bun spectacol, premiul Festivalului „Caragiale" și premiul pentru regie, Marcel Iureș pentru interpretare, Doina Levința pentru scenografie. Cu „Richard al III-lea" am făcut un turneu triumfal în Anglia; a fost șocant pentru multă lume să ai succes și de presă, și de public cu un Shakespeare în Anglia. Vreau să amintesc și „Teatrul seminar", spectacolul lui Galgoțiu după un text de** Petre Țuțea.

De la numirea mea ca director, am susținut și voi continua să susțin – cu sau fără Odeon – că e foarte bine să ieșim, să circulăm, să facem cît mai multe turnee, dar la fel de bine este să lucrăm acasă cu oameni străini. Lumea noastră este o lume izolată, care are nevoie de confruntarea cu un anume fel de teatru pe care noi nu l-am practicat. Ultima montare de la Odeon, din vara aceasta, a fost cea pe un text de Marcel Tohătan, **„Demonstrația", în regia lui Dominic Dromgoole, directorul și regizorul** Teatrului Bush **din Londra, cel mai cunoscut teatru din Anglia pentru textele noi englezești. Am colaborat apoi cu Jean Dussausoy, cu J.P. Le Garrec, Scott Johnston, coreografa Susan Buirge."**

Pentru această optică, Alexandru Dabija este repede sancționat, inclusiv de presă. I se impută că a adus la **Odeon** regizori care nu au ce face la ei acasă. Conștient că naționalismul vulgar cultural ascunde de fapt teama (și de aici rezistența) față de experiența nouă și față de confruntare, Alexandru Dabija persevereză în ideea de a aerisi teatrul cu orice preț. **„Venirea lui Andrei Șerban** – comentează Dabija –, **dincolo de valoarea intrinsecă a lui Andrei Șerban, a însemnat confruntarea cu o nouă experiență. Actorii români se opun instinctiv, pentru că e dificil să lucrezi luni de zile cu un regizor care vorbește altă limbă, vine din alt spațiu cultural, are cu totul altă modalitate de a vedea teatrul și altă manieră de lucru."**

Și în teatru se acreditează ideea că **„nu ne vindem teatrul"**. În spatele acestei idei sînt actori nemulțumiți – rămași fără roluri –, regizori nemulțumiți care nu mai montează spectacole, autori care se plîng că repertoriul s-a „deznaționalizat". Succesele **Odeonului** sînt succesele unui grup mic care se mișcă prea rapid. Ei au rămas cu nostalgia **Giuleștiului**, a fularelor și mănușilor, a celor 4°C iarna. **Teatrul Odeon**, care s-a lansat în întrecere cu Andrei Șerban – **Național**, Ciulei – **Bulandra**, Purcărete – **Craiova**, și care chiar cîștigă, nu este al lor și nu-i privește. Cum adică să li se retragă gradații din salariu? Ce înseamnă nebunia asta de competiție? Prin urmare, ei fac reclamații peste reclamații la **Inspectoratul pentru cultură**, la **Direcția pentru cultură a Primăriei**, la **Minister**. Sub umbrela colorată a succeselor, **Teatrul Odeon** mocnește.

Alexandru Dabija: **„În** Teatrul Odeon **am făcut fel și fel de încercări. Toate au implicat o doză de «hei-rupism» care cred eu că a existat după '89 în toate zonele culturii. Doar cîțva, foarte puțini, ne repezeam să facem de fiecare dată totul – de la mutatul unei mese pînă la alcătuirea repertoriului sau organizarea unui turneu. N-a existat ideea de separare a competențelor și nici structurarea unui sistem de funcționare normală. Tot acest interval de 3 ani l-am folosit pentru a ne afirma. Conflictele din** Odeon **– ca și cele din** Național **sau** Bulandra **– le-am acoperit din decență. În fond este vorba de un mahalagism cultural, care exprimă perfect ideea de provincie culturală. Știu că același lucru se întîmplă și în alte zone, dar asta nu mă consolează. Preocupat de afirmarea teatrului, am participat la cocoșirea incompetențelor și artistice și manageriale. În sfîrșit, după 3 ani, cînd am socotit că teatrul s-a afirmat și după ce am alcătuit un proiect foarte clar și foarte solid pentru anul viitor, pe luni și zile, am încercat să modificăm structura teatrului".**

Proiectului **Odeonului** pentru '94–'95 arată astfel: Vlad Mugur: „Scaunele" de Eugen Ionescu; Mihai Mănuțiu: „Omor la catedrală" de T.S. Eliot; Tompa Gábor: „O scrisoare pierdută" de I.L. Caragiale; Cătălina Buzoianu: „Levantul" de Mircea Cărtărescu.

Deci, cu un program artistic pus la punct în amănunt, Alexandru Dabija se decide să modifice în profunzime structura teatrului, socotind necesară trecerea într-o altă etapă. **„Sigur, ne-am afirmat, am avut succese** – spune Alexandru Dabija –, **dar dedesubt teatrul este putred ca sistem, ca structură. Nu am reușit deloc să trec de această etapă pur românească a liderului: dacă dispare liderul, totul se prăbușește. Eu voiam să creez o instituție care să funcționeze și peste 3, și peste 15 ani."**

Definind astfel criza majorității instituțiilor culturale, care, după '89, au început să miște, A.D. înaintează **Inspectoratului pentru Cultură al Municipiului București** o adresă:

Domnului Inspector șef, Mircea Micu

Datorită tensiunilor care se acumulează de doi ani în relația director-diector adjunct, în Teatrul Odeon apare tot mai evident o subminare de autoritate reciprocă și păgubitoare. Riscul prelungirii acestei stări este completa divizare a colectivului în două tabere și inevitabil un conflict care ar completa nefericit seria nenorocită din teatrele bucureștene.

În urma unei analiza profunde și îndelungate vă rog să dispuneți eliberarea din funcția de director adjunct artistic a domnului Florin Zamfirescu.

Director
Alexandru Dabija

(**Nota red.**: Această adresă, care nu poartă semnătura olografă a lui Alexandru Dabija, ne-a fost pusă la dispoziție de Mircea Micu, inspector șef la **Inspectoratul pentru Cultură al Municipiului București**.)

Urmarea acestei adrese este chiar demiterea – cît de legală, vom vedea – a lui Alexandru Dabija. Cu alte cuvinte, prin propria sa intervenție, A.D. a grăbit un final oricum avut în vedere. **„Domnule Dabija** – a sintetizat Mircea Micu –, **ai mizat greșit politic. Pe Opoziție. Noi ne punem oamenii noștri."** Iată, de fapt, cheia destituirii unui director: nu despre inaptitudini manageriale este vorba în realitate, ci de **numirea** în posturi a fidelilor Puterii actuale.

Întrebat cum comentează motivul demiterii sale – „inaptitudini manageriale și situație dificilă în teatru" –, Alexandru Dabija mărturisește: **„Este o formulă cinică. Ea vine din curată prostie. Ei puteau chiar să alcătuiască o formă legală de demitere. Cea de acum e o gafă. Imediat a început campania de confuzionare: în ziarul «Ora», Mihai Ungheanu spune că nu m-au dat afară, ci că mi-a expirat contractul. Și tot într-un ziar, Mircea Micu spune că oricum contractul urma să expire. Nu voi da pe nimeni în judecată, pentru că mi-e scîrbă. S-ar putea să cîștig. Oricum a fost numit un alt director (Tudor Mărăscu). Nu este unicul caz în București cînd pentru aceeași instituție au fost numiți doi directori – în funcție de autoritățile care își adjudecă instituția respectivă** (Primărie și M.C.). **Doi oameni care se ceartă pe biroul de director. Nu, nu voi da pe nimeni în judecată, pentru că mi-e scîrbă. Cînd președintele Iliescu întreabă ce căuta Frumușanu în fața Guvernului în ziua în care a fost împușcat, pot eu să mă judec pentru scaunul de director?!"**

> **"Administrația publică din unitățile administrativ teritoriale se întemeiază pe principiul autonomiei locale și pe cel al descentralizării serviciilor publice."**
> **(Art. 119 din Constituția României)**

II) Legi confuze, legi incomplete, fără-de-legi

Legea 69 din 1991 privind Administrația Publică Locală conferă clar competențe municipalității București (autorităților locale în general) în sfera coordonării activității instituțiilor publice de cultură, sănătate și învățămînt de importanță locală. Realitatea e alta însă: instituțiile publice de învățămînt și sănătate sînt organizate piramidal, încă din 1990, cînd, pe bază de protocoale de transfer de patrimoniu și cu bilanțuri, instituțiile locale de învățămînt și sănătate au fost preluate de ministere-

ODEON

"Ministerul Culturii, împreună cu consiliile județene și al Municipiului București, vor asigura, pînă la data de 31 august 1994, preluarea în întregime de către Ministerul Culturii, pe bază de protocol, prin inspectoratele de cultură, județene și al Municipiului București a activului și pasivului patrimoniului instituțiilor publice de cultură și artă de importanță județeană și ale Municipiului București prevăzute la art. 1, precum și a fondurilor necesare funcționării acestora pe întregul an 1994, conform nominalizării stabilite de Ministerul Culturii."

(Din Hotărîrea de Guvern privind finanțarea instituțiilor publice de cultură și artă, Monitorul Oficial nr. 207/10.08.1994)

le de resort. La această tentativă de centralizare, venită în primăvara lui '90, M.C. – prin ministrul de atunci, Andrei Pleșu – a rezistat. În vara lui '90, Andrei Pleșu promovează o Hotărîre de Guvern prin care sînt preluate la M.C. doar acele instituții de cultură de importanță națională din București și alte orașe. Instituțiile de cultură de importanță locală erau lăsate în seama **Inspectoratului pentru cultură**, organism cu dublă subordonare atunci față de șeful administrației locale județene și față de M.C. Asta în contextul unei administrări locale provizorii. După alegerile locale din '92, competențele se separă: organele legitim alese (consilii locale și președinții de consilii județene, iar în București primarul general) devin administratorii colectivității respective, care au și care gestionează bugete locale. Din acel moment, inspectoratele pentru cultură intră în criză de legitimitate. Practic, ele devin structuri parazitare și ambigue: consilierul teritorial șef rămîne un funcționar ministerial plătit de M.C., dar aparatul umează să fie plătit de consiliul local ales.

Cum se știe, în București (și în aproape toate marile orașe ale țării), alegerile locale au fost cîștigate de Opoziție. Urmînd să administreze bugete și să avizeze proiecte, devenea alarmant pentru Putere, pentru partidul de guvernămînt, să lase din mînă autoritatea în teritorii, și cu atît mai mult în București. Așa se face că o serie de legi care puteau cu adevărat să consfințească autonomia locală (prevăzută în Constituție) au fost blocate: conform Legii 69 se prevedea ca, în termen de 3 luni de la constituirea noilor autorități în urma alegerilor locale, Parlamentul să ia în discuție proiectul Legii finanțelor publice locale și tot în temeiul acestei legi trebuia făcută delimitarea patrimoniului public de importanță națională și locală.

În realitate, inițiativele legislative din partea Puterii au arătat astfel: cu prilejul votării noii legi a bugetului pe 1994 a fost introdus în chiar dimineața votului – la presiunile lui Adrian Păunescu și cu știința lui Gabriel Țepelea (conform declarației publice făcută de deputatul PD Al. Sassu) –, un articol prin care principalul ordonator de credite este **M.C.**, prin inspectoratele pentru cultură (pînă atunci era **Primăria**), fapt pentru care doar **UNITER**-ul a protestat; apare ulterior un Regulament de organizare și funcționare a inspectoratelor pentru cultură semnat de Marin Sorescu din partea **M.C.** și de Octav Cozmîncă din partea **Departamentului pentru Administrație Publică Locală**. (De menționat că pînă în iulie a.c., aceste structuri nu au avut nici un regulament.) Conform acestui regulament, **M.C.**, prin inspectorate, controlează toate instituțiile de cultură; în sfîrșit, prin Hotărîrea de Guvern publicată recent în „Monitorul Oficial" (10 august), **M.C.** urmează să preia pînă la 31 august a.c., pe bază de protocol, și să controleze toate instituțiile de cultură. Hotărîrea este semnată de Nicolae Văcăroiu, prim-ministru, Mihai Ungheanu, secretar de stat în **M.C.**, Florin Georgescu, ministru de stat în **Ministerul Finanțelor**, și Octav Cozmîncă, șef al **Departamentului pentru Administrație Publică Locală**. Toate aceste măsuri au avut ca scop **legalizarea** centralismului, prin care, ca și înainte, **partidul și guvernul** păstrează controlul absolut.

Să ne întoarcem la **Odeon**: confuzia în care acest teatru (și nu doar el) s-a zbătut a plecat de la fondurile alocate și de la dubla subordonare, pe de o parte față de **Primăria capitalei** (respectiv față de **Direcția pentru cultură, învățămînt și sănătate a Primăriei**), de la care primește bani, numește conducerea și avizează proiectele, și, pe de altă parte, față de **M.C.**, răspunzător din punct de vedere cultural.

Ștefan Damian, șeful **Direcției pentru cultură, învățămînt, sănătate a Municipiului București**: **„Din punctul nostru de vedere, Teatrul Odeon era singurul care și administrativ și artistic mergea. Acolo s-a iscat, după părerea mea, un conflict de creștere între două personalități (dl. Dabija și dl. Zamfirescu), ale căror programe nici măcar complementare nu sînt. Dl. Dabija a dorit să rezolve frontal conflictul, cerînd îndepărtarea lui Florin Zamfirescu. Datorită situației ambigue privind subordonarea teatrelor, într-un fel măsura era de așteptat. Noi avem experiență cu Teatrul Bulandra, unde M.C. a făcut o numire prin Inspectoratul pentru Cultură, fără ca măcar să consulte municipalitatea, deși prin chiar actele de constituire, Bulandra este un teatru municipal. Ceea ce s-a întîmplat în acel caz e nu doar ilegal, dar și ridicol: Virgil Ogășanu, funcționar de rang superior în M.C., este numit într-o funcție de un alt funcționar ministerial, dar de rang inferior (Florin Rotaru, consilier teritorial), iar numirea este avizată apoi de dl. Ogășanu. Hîrtia era semnată de Florin Rotaru, «Consilier șef adjunct», or, această funcție nici măcar nu există în structura Inspectoratului.**

Noi i-am prevenit pe cei de la Odeon că datorită situației ambigue putem fi puși în fața unui fapt împlinit, adică Inspectoratul să procedeze ca și în cazul de la Bulandra, și i-am rugat ca, fiind perioadă de concedii, să amîne rezolvarea frontală a conflictului pînă în toamnă, cînd se va ști care este autoritatea abilitată să rezolve situația. Atunci cînd M.C. a avut interesul să schimbe anumite persoane și nu a avut curajul să facă

asta, i-a cerut primarului general să intervină, recunoscînd în acea situație calitatea primarului de autoritate a Administrației Publice Locale – este cazul demiterii lui Lucian Giurchescu de la Teatrul de Comedie. Referitor la dispoziția de demitere a lui Alexandru Dabija trimisă de Inspectorat la Teatrul Odeon, Primăria va chema în instanță Inspectoratul, chiar dacă între timp a apărut Hotărîrea de Guvern prin care, pînă la 31 august, instituțiile culturale vor fi preluate prin protocol de M.C. De altfel, nu cred că acest protocol se va semna. Practic nu este posibil, chiar cu bune intenții de ambele părți: patrimoniul va trebui identificat, apoi este de alcătuit un bilanț de 7 miliarde și ceva.

Pe de altă parte, această Hotărîre de Guvern „privind finanțarea instituțiilor publice de cultură și artă" de importanță locală contravine Constituției, conține dispoziții de natură organică privind reorganizarea culturii. **Instituțiile sînt împărțite și trecute în subordine, încălcîndu-se principiul constituțional al autonomiei locale, ca și prevederile Legii 69".**

Vocea Inspectoratului pentru cultură al Municipiului București și SAI

Domnule Mircea Micu, vă rugăm să comentați formula „din lipsă de aptitudini manageriale și a situației extrem de dificilă din cadrul teatrului", formulă care justifică demiterea lui Alexandru Dabija din funcția de director al Teatrului Odeon.

A fi un bun manager înseamnă a fi un bun conducător, un bun director, a asigura o bună desfășurare a activității în toate direcțiile. Eu nu discut calitatea lui Dabija ca regizor, fiindcă eu nu-l cunosc. În 4 ani de zile n-a pus nici o piesă la **Odeon**. A apelat la alți regizori, colaboratori în general. „...am pus cătușe florilor" – un spectacol lubric după părerea mea, de mic interes – a șocat atunci. Au un Goldoni foarte bun, pus de Vlad Mugur. În rest, „La țigănci" a fost un eșec și încă vreo 3 premiere ultramodeste care au capotat după primele spectacole.

Cunoașteți ceva despre turneul Teatrului Odeon **în Anglia cu „Richard al III-lea"?**

Bineînțeles. Ce merite are Dabija pentru turneul în Anglia? Ce legătură? Care este legătura logică? A regizat dînsul acel spectacol? Nu. Joacă în acel spectacol? Nu. Părerea strict personală a mea este că, în afară de „Richard al III-lea", acolo rolurile se

MAIA MORGENSTERN:

"Vreau să-mi exprim uimirea, teama, sentimentul de pericol pe care mi l-a dat vestea mazilirii domnului Alexandru Dabija de la conducerea Teatrului Odeon. Fără să am pretenția că știu dedesubturile acestei destituiri, motivul invocat în presă, «insuficiență managerială», mi se pare ridicol. Sîntem luați de idioți de acea presă care, acum cîteva luni numai, vorbea de triumful Teatrului Odeon în Anglia. Și cu adevărat a fost vorba de un triumf.

Cunoscînd proiectele Teatrului Odeon de sub direcția lui Alexandru Dabija, repertoriul, politica lui teatrală – elemente esențiale care îl plasează în fruntea teatrelor bucureștene –, ceea ce se întîmplă acum mi se pare extrem de periculos. Dacă am plîns după plecarea lui Andrei Șerban, am mîrîăit și am făcut parastase, acum am de gînd să protestez, să fac tot ceea ce-mi stă în putință cît mai este timp. Pentru că eu cred că se mai poate reveni asupra acestei măsuri nedrepte. Am tot mai mult senzația că s-a instituit legea mazilului, se vine cu drapele negre și ți se pune jurîțul de gît fără nici o judecată.

Nu sînt deplasată cînd spun că valoarea autentică și, în cele din urmă, dorința, inițiativa de a fi liber și de a crea un spațiu personal, un profil cu totul independent – mă refer le teatru, pentru că aici mă pricep și aici cunosc lucrurile – sînt de urgență decapitate."

joacă într-o dulce devălmășie de libertinism pe care regizorul l-a imaginat, dar aici meritul lui Dabija e nul. Nu are absolut nici un merit. Dacă punea el o piesă și avea succes răsunător, spuneam „Jos pălăria!". Eu cînd am scris „lipsă de calități manageriale" m-am referit la faptul următor: trupa de la **Odeon** este împărțită în două pentru două săli. De 4 ani de zile, peste 20 de actori nu joacă nici un rol fiindcă în sala de la Giulești nu se mai joacă nimic.

Știți că acolo, iarna, sînt între 0°C și 4°C?

Este sala cu cea mai bună acustică din București, dacă nu chiar mai bună ca a **Naționalului**. Are o scenă uriașă, fantastică, cu posibilități de montări inimaginabile. Acea sală, pe vremuri, era una din cele mai căutate. Era un teatru de mare audiență. Acum s-au închiriat spații comerciale, sindicatele CFR și-o revendică, dar nu e a lor. Florin Zamfirescu a încercat și a izbutit să facă acolo 8–9 spectacole la care lumea a venit. Am discutat cu Florin Zamfirescu, care mi-a spus că i s-a interzis să mai dea spectacole acolo.

Eu eram la curent cu scandalul din **Odeon**. Și adresa pe care am primit-o din partea d-lui Dabija, prin care mi se punea în vedere să-l îndepărtez pe Florin Zamfirescu, m-a obligat să iau o atitudine. Florin Zamfirescu mi-a spus că el face absolut totul la **Odeon** – treburi administrative, manageriale, tot.

Decizia de eliberare din funcția de director a lui Alexandru Dabija a fost precedată de analize?

În ultimă instanță, da; în ultimele zece zile. Pentru că, vă spun, **Odeon** n-a venit niciodată să apeleze la **Inspectorat**.

În funcție de aceste analize ați dispune demiterea lui Alexandru Dabija?

Nu, nici măcar. Motivul cel mai important este că nu avea contract cu **Inspectoratul**. Acest teatru n-a ținut niciodată de municipalitate, a ținut totdeauna de **Inspectorat** și de **M.C.** Pînă în octombrie '93, acest **Inspectorat** a fost și al **Primăriei** și al **M.C.** Nu s-a pus o clipă problema al cui e și cine dă banii. Prin înființarea **Direcției pentru cultură, învățămînt și sănătate**, în cadrul **Primăriei**, aceasta nu mai dă bani pentru plata inspectorilor. De ce să faci o **Direcție** în **Primărie**, cînd avem un Inspectorat care era plătit de **Primărie**, în afara inspectorului șef, care este plătit de **M.C.**?! Acum ambiguitatea asta s-a terminat. Avem Regulamentul de organizare și funcționare a inspectoratelor și Hotărîrea de Guvern în care scrie clar că **M.C.** (prin inspectorate) are autoritate asupra instituțiilor de cultură, deci și a teatrelor.

Cortina!

Pornind de la actul demiterii lui Alexandru Dabija din funcția de director al Odeonului, **am ajuns, cum se vede, la strategia actualei Puteri de a centraliza – cel puțin în cazul culturii – totul, cu riscul încălcării Constituției și a legilor țării. Măsurile luate în forță de Putere vor avea consecințe ireversibile pentru cultura română. Rezultă clar că Puterea nu are încredere în aleși, ci în numiții de către ea – posesori ai carnetelor de partid (bune și cele de România Mare) –, cu alte cuvinte, nu are încredere în democrație.**

Anchetă realizată de RODICA PALADE

STEVEN SAMPSON

"Sîntem prieteni"

În ziaristică se spune că dacă un cîine mușcă un om, asta nu constituie o știre. Dar cînd un om mușcă un cîine, asta poate fi o știre. Timp de 2.050 de ani, românii i-au mușcat pe străini. De cînd tot vin în România, din 1974, rareori am scăpat de aceste etichete speciale: "străinul", "americanul", "voi, occidentalii". Fie că făceam cercetări antropologice într-un sat din Transilvania sau vorbeam cu studenții de la "Ștefan Gheorghiu", fie că eram un turist care încerca să convingă un chelner dintr-un restaurant să-l servească, sau consultant PHARE într-un minister, sau numai ascultam un inginer care făcea pe șoferul de taxi plîngîndu-se de felul cum a ajuns România un iad, indiferent de locul unde mă aflam sau de persoana cu care mă întîlneam, întotdeauna eram considerat la fel. Oamenii se foloseau de mine doar ca să-mi ia banii, să le aduc lucruri, să-și verse focul sau să construiască scenarii politice.

Uneori este amuzant să fii un obiect. Oamenii îți vorbesc ca și cum nu ai fi de față. Un grup de români dintr-un tren vorbeau despre mine, despre străini și discutau între ei ca și cum eu nu mă aflam acolo în carne și oase. Fiecare străin pe care îl cunosc a avut aceeași experiență în ceea ce privește felul cum declară românii că "voi nu ne veți cunoaște niciodată". Și asta pentru că noi, străinii, sîntem naivi sau pentru că românii pleacă de la ideea că alți români ne vor minți. Și fiecare străin pe care îl cunosc i-a auzit pe români insistînd: "Noi știm totul despre voi!"; "Am fost 10 zile în Germania. Știu cum stau lucrurile în Vest. Îți spun eu...".

Așadar, este amuzant să fii obiect. Cu toate astea, după un timp, devine enervant. Străinii doresc să și existe. Ei au nevoie de prieteni. În trecut, asta era greu. E nevoie de timp să-ți faci prieteni, iar străinii și românii nu aveau voie să se împrietenească. Prietenia dintre străini și români, cînd apărea, căpăta intensitatea unei conspirații. În vremurile vechi, prietenia avea un aer de autenticitate. Zilele, orele, nopțile petrecute în discuții – cînd asta era posibil – în jurul mesei din bucătărie (unde altundeva să mergi?) îi făceau pe străini să se simtă bine. De aceea, mulți străini și mulți est-europeni au un fel de nostalgie perversă pentru prieteniile din vremurile vechi. Și tot din același motiv, est-europenii din Vest se plîng de faptul că acolo relațiile între oameni sînt așa de superficiale. Căci, înainte de 1989, prieteniile însemnau, într-adevăr, ceva. În țările Europei de Est prietenia era o conspirație împotriva statului.

Astfel de prietenii se bazau pe loialitate și erau permanent amenințate de trădare. De aceea, prietenii din Europa de Est, și mai ales din România, se testau reciproc tot timpul. "Testele" constau din capacitatea de a păstra secrete și din cea de a se ajuta unul pe altul prin prestări materiale. Prietenii aveau nevoie unul de altul pentru a supraviețui atît emoțional cît și fizic. Văzuți din perspectiva unui străin, "prietenii sînt oameni care pot face ceva pentru tine; dacă nu poate face ceva pentru tine, nu-ți este prieten".

Asta sună cam cinic. Românii pot spune că eu mă refer la pile și relații, dar nu la adevărata prietenie. Cred că demarcația nu este chiar așa de strictă. În România, toate prieteniile aveau o componentă practică, pentru simplul motiv că fiecăruia îi lipsea ceva și avea nevoie de ajutor ca să supraviețuiască. Ceva ajutor putea veni din partea familiei, altul de la pile și altul de la cunoștințe și relații. Alt ajutor venea din interiorul organizației (de aceea cele două PCR-uri, cel formal și cel informal, erau așa de intim legate). Și, în sfîrșit, era ajutorul prietenilor, ajutor atît material cît și terapeutic.

În Occident, prietenia și problemele practice trebuie să fie două lucruri distincte: "Prietenia și afacerile nu se amestecă". În Est, prietenia și banii se amestecau întotdeauna. Bănuiesc că azi, cînd românii își privatizează economia, prietenia începe să capete un caracter nou. Prietenii care pornesc afaceri împreună au început să se certe. Lipsa de loialitate din trecut – "prietenul meu s-a dus la Securitate și a spus" – este acum înlocuită cu "am făcut atîtea lucruri împreună, sîntem prieteni de 20 de ani și m-a înșelat la bani...".

Ce rol are străinul în toate astea? Fie că este vorba de un american în România, un suedez în Rusia sau un francez în Polonia, paradoxal, aceiași străini care erau așa de încîntați de intimitatea relațiilor apropiate cu prietenii lor români, polonezi sau ruși se plîng că sînt exploatați. Românii URMĂREAU întotdeauna ceva. Ei făceau ceea ce occidentalii încercau să evite: amestecau prietenia cu afacerile, banii cu sentimentul. Și o făceau repede. Eu însumi am mers în taxiuri și după cîteva minute îl auzeam pe șofer spunînd: "Sîntem prieteni. Nu poți să-i faci rost de o bursă în străinătate fiului meu?". În aceste tranziții rapide între autentic și material este greu să păstrezi un echilibru, iar străinul – deseori mai înstărit, cu mai puține nevoi și aflat în țară pe o perioadă scurtă de timp – găsește că este dificil să înțeleagă cum să considere favorurile, împrumuturile sau darurile. Străinii ajutau la procurarea unei reviste mai speciale, îi luau în mașină, le aduceau medicamente, le cumpărau lapte praf sau le dădeau hăinuțe pentru copii. Puteau duce scrisori sau contactau o rudă din străinătate. Cum se putea constitui un echilibru?

Aici apare din nou paradoxul relațiilor sociale din Europa de Est: intensitatea prieteniei conferea un sentimentalism special relațiilor sociale din Est, mai ales pentru că aceste regimuri erau foarte represive. Dar, în același timp, sistemul dădea naștere la relații sociale instrumentale în care prietenia însemna să dai și să iei lucruri materiale. Și schimburile nu erau niciodată egale. În cazul unui străin, posibilitatea de a egala aceste schimburi de ajutor practic și sentiment era chiar mai puțin realizabilă.

Cu toată vorbăria asta despre "tranziție", este ușor să spui că acum, cu economia de piață, nu mai este nevoie să apelezi la prieteni pentru a obține lucruri materiale. Practic vorbind, femeile nu mai trebuie să se culce cu măcelarul ca să facă rost de carne pentru copiii lor. Oficialul PCR s-a dus, iar neoficialul PCR este folosit în scopuri mult mai sofisticate, cum ar fi obținerea unui împrumut cu dobîndă mică, a unui certificat de proprietate, plata pentru a obține rînd la "Caritas" sau acordarea mai rapidă a unei vize.

Dar cum rămîne cu tranziția în prietenie? Românii sînt din ce în ce mai puțin prietenoși unii față de alții? Oamenii se văd mai puțin? La urma urmei, sînt mai multe lucruri de făcut și mai puține lucruri neplăcute de care să te plîngi. Românii devin din ce în ce mai puțin prietenoși față de străini, acum cînd prăpastia dintre străini și români începe să dispară? Acum și românii pot obține carne, lapte praf, se pot uita la CNN și pot face excursii în Germania. Tranziția înseamnă că românii vor dezvolta un tip occidental de prietenie, în care banii și sentimentele nu se amestecă?

Cu tranziția asta, nu ar fi rău să se creeze un Minister al Prieteniei.

Traducere de ADRIANA TUDOR

Violența

la televiziunile germane

79,6%, dintre cetățenii germani sînt de părere, după zece ani de televiziune privată, că pe micul ecran se prezintă prea multă violență.

În lista programelor de televiziune, RTL, SAT 1 și PRO 7 ocupă primele trei locuri în materie de brutalitate oferită telespectatorilor. Cele două programe oficiale, ARD și ZDF, rămîn în ochii publicului ca cele mai rezonabile. În ceea ce privește consumul de brutalitate din emisiunile TV, 91,7% din cei întrebați sînt de părere că aceasta are o influență negativă asupra copiilor și tineretului. 77,2% sînt pentru introducerea în școlile germane a unei discipline noi, obligatorii, "Știința mediilor", disciplină care de mult este cerută și de experții în medii. Mai mult de jumătate din cei întrebați sînt de părere că trebuie întreprinsă o largă campanie de informare a părinților despre potențialele pericole ce le reprezintă violența și crima pe micul ecran.

Cercetătorul în domeniul mediilor din Stuttgart Michael Schenk afirmă că nimeni nu devine mai pacifist urmărind la TV sau la cinematograf filme în care bestialitatea este foarte bine reprezentată. Amenințarea de pe ecran îi împinge, mai ales pe tinerii spectatori, într-un vîrtej de spaimă și agresiune. O sursă de violență și frică sînt și emisiunile de știri care aduc imagini și informații din Rwanda, Kurdistan, Bosnia sau de la atacurile grupărilor neonaziste asupra străinilor.

Reportaje pompieristice despre actele criminale ale grupărilor de dreapta pot servi naivilor drept rețete de rezolvare prin forță a unor tensiuni sociale. Ele pot servi ca exemplu și grupurilor sau indivizilor-problemă, care își găsesc în felul acesta un drum de urmat. În orice caz, copiii nu pot distinge înainte de 11–12 ani între violența fictivă din filme și violența reală din emisiunile de știri. Gîndirea abstractă trebuie să fie în stare să înțeleagă conflictele care duc la brutalități.

Timpul petrecut zilnic de copii în fața ecranului a crescut de la 85 minute în 1989 la aproape 110 minute în 1993. Avînd în vedere scenele de tortură și schingiuire, monștrii care scalpează oameni sau ucigași sadici ai Mafiei, au apărut mișcări cetățenești care pun politicienii de la Bonn sub presiune. Parlamentarii și guvernanții au luat cunoștință de faptul că o opoziție crescîndă împotriva brutalității de pe ecranul televizorului și a efectelor ei traversează toate păturile sociale ale societății. Mișcarea "Inițiativa renunțării la violență în televiziune" afirmă că "televiziunea nu trebuie să fie complet lipsită de violență, dar are nevoie de o violență umană". Mișcarea este sprijinită de 120 de profesori, psihiatri, pedagogi, criminologi și de 7.600 părinți, reprezentanți de clase.

La biroul din Bonn al doamnei ministru pentru femei și tineret, Angela Merkel (CDU), au sosit 25 de saci mari de hîrtie plini cu zeci de mii de liste, în total un sfert de milion de semnături. O singură dorință: încetarea brutalității TV, nici o reclamă în context de violență și suferință umană. Fiecare semnătură este un protest împotriva cruzimilor războiului, schingiuirilor, răpirilor de copii, violurilor, maltratărilor, crimelor.

Riscînd un scandal cu doamna "Economie", Angela Merkel a spus că dacă vrem să facem ceva împotriva brutalității la televiziune, trebuie să facem ceva împotriva întreprinderilor și firmelor care sprijină astfel de manifestări.

Au apărut mai multe asociații, sprijinite de politicieni, oameni de cultură și știință, artiști, care toate cer:

– interzicerea transmiterii anumitor filme;

– impunerea și controlul respectării prevederilor legale;

– mai mult spirit de răspundere din partea posturilor de televiziune.

Fracțiunile parlamentare ale CDU, FDP și SPD nu au reușit să se pună de acord, după săptămîni întregi de tocmeală, asupra conținutului exact al textului unei moțiuni pentru protecția copiilor și tinerilor împotriva reprezentării violenței în cadrul mediilor de informare. Deputații Hans-Joachim Otto (FDP) și Wilhelm Schmidt (SPD) s-au pronunțat împotriva interzicerii unor filme anume indicate. Aceasta ar încălca articolul 5 al Constituției, referitor la libertatea informației. Nici noua formă a Convenției de stat a radiodifuziunii nu conține posibilitatea de interzicere a unei liste de filme, ci numai programarea emisiei lor în orele tîrzii ale nopții, între orele 23 seara și 6 dimineața.

Ceea ce legea nu permite este glorificarea brutalității, preaslăvirea războiului, pornografia și atîtarea urii de rasă. Cu alte cuvinte, violența o poți arăta, dar nu te poți mîndri cu ea.

Prompt au reacționat însă șefii diverselor posturi de televiziune, cum ar fi RTL, SAT 1, RTL 2, PRO 7, DSF, Kabelkanal, care au promis foarte repede o televiziune pacifistă și toți împreună au înființat, din noiembrie anul trecut, Comisia de cenzură și autocontrol voluntar. Rezultatele nu au întîrziat să apară. Conform opiniei unor specialiști în problemele tineretului, Comisia de cenzură a suprimat foarte harnic cîteva filme deosebit de brutale, dar folosindu-se din plin cadrul legal, se continuă transmiterea peliculelor mult contestate.

Pe ecranele televizoarelor continuă împușcăturile, înjunghierile, bătăile, torturile, cu toate că 4 din 5 nemți s-au săturat de bestialitatea de pe ecrane. În aprilie, aproape un sfert de milion de copii între 6 și 13 ani au urmărit la televizor filmul de groază "Terminator II", cu idolul tineretului – Arnold Schwarzenegger. În martie, 60.000 de copii între 6 și 9 ani au urmărit "Tăcerea mielor". Trist este că ei nu privesc televizorul ca pe un mijloc de distracție, ci ca pe o imagine a lumii. Cu trei ani în urmă, pe ecran erau zilnic 70 de crime. Profesorii observă fenomene ca: pierderea creativității, sărăcirea vocabularului, probleme de concentrare și creșterea nervozității la școlari. Și, ceea ce este foarte răspîndit, creșterea brutalității în clasă, în curtea școlii, în stațiile de autobuz. Pedagogii se tem mai ales de așa-numitul "sindrom de luni", cînd copiii se joacă în curtea școlii ceea ce au văzut la sfîrșit de săptămînă pe ecran. De multe ori jocul se sfîrșește cu serioase răniri.

Traducere și adaptare de GABI SCHUSTER (După revista "Focus")

CRONICĂ LITERARĂ

Ion D. Sîrbu "Adio Europa!"

S-a scris, desigur, în presa literară despre romanul postum în două volume al lui Ion D. Sîrbu, **Adio Europa!** (ed. Cartea Românească). Destul pentru a-mi stîrni curiozitatea și a mă îndemna să obțin cartea din țară. N-a fost prea ușor, ceea ce explică întîrzierea rîndurilor de față.

Nu s-a scris însă îndeajuns pentru a sublinia situația aparte a romanului: e al doilea manuscris ieșit din sertarele atît de goale ale scriitorilor români. Primul, **Sertarul cu aplauze** al Aneî Blandiana – întru totul remarcabil –, ținea mai curînd de o fabulă kafkaiană. Al doilea, semnat de Ion D. Sîrbu, se dezbară și de precauția, elementară, a fabulei. **Adio Europa!** dă direct seamă de tragedia țării sub ocupație străină și apoi aparent autohtonă. După 1989 au apărut mărturii esențiale, de la N. Steinhardt la Ion Ioanid, fără a uita publicarea operei lui Paul Goma. Grație lor, tragedia poate fi acum reconstituită ca dintr-un *puzzle* al ororii. În tot acest timp însă, cu infime excepții, ficțiunea a rămas în urma mărturiei, oarecum palidă sau pălită ori de cîte ori se izbea de realitate. Nu doar din pricina brutalității șocului, dar și fiindcă în viața literară de la noi continuă să se acorde scriiturii și metamorfozelor ei postmoderne un rang privilegiat. Romanul lui Ion D. Sîrbu este original și prin ignorarea superbă a modelor. Un torent nu ține seama de limite, de maluri, se revarsă. Narațiunea revine aici la funcția ei primordială și înlocuiește mitul (vezi obsesia lui Mircea Eliade), restituind astfel realității dimensiunea sa abisală.

Critica noastră literară este de bună calitate, ea pare însă incapabilă, dacă nu chiar să creeze, cel puțin să însoțească evenimentul. Or, din toate motivele invocate mai sus, **Adio Europa!** reprezintă un eveniment: umple golul literaturii de sertar și ia cu atîta forță dimensiunile Răului, constituind aproape o demonologie, încît ar putea ilustra tratatele și eseurile de filosofie și sociologie politică despre totalitarism și în esența lui, și în specificitatea locală.

Cu și din convingerea că Ion D. Sîrbu ne ajută, cu acest roman, să reconstituim domnia Răului în acest schilodit veac al nostru (un Rău de care pînă și Satana pare a se lepăda în carte), scriem despre el nu o cronică (am renunțat la ele de doi ani încoace), ci un fel de **buletin al urgenței**. Nu ni se pare posibil ca dăinuirii noastre să-i fie oferită o astfel de șansă și să n-o recunoaștem din grabă, delăsare, patologie a memoriei sau lipsa unei reale scări valorice.

Urgența motivează și semnele de exclamare, și majuscularea epitetelor. Nu le-am evitat mai sus, n-o vom face nici de acum încolo.

Pentru tragi-comedia din **Adio Europa!** (deriziunea și grotescul enorm, în loc să diminueze tragicul, îl întăresc și îl "întristează", dînd o coloratură elegiacă și satirei celei mai dezlănțuite), autorul ne oferă mai multe referințe sau chei. Începînd cu numele naratorului: Candid. Personajul, sau simbolul voltairean, e pus acum la încercări, cazne și inițieri pe care nici cu gîndul nu și le-ar fi putut închipui în încă omenescul secol cînd văzuse lumina tiparului. Iar lămuririle optimisto-leibniziene ale lui Pangloss nici nu mai pot fi imaginate în Isarlîkul de turcești dizgrațiți unde se petrec acțiunea și exilul lui Candid, fost pușcăriaș și viitor "nebun", client al spitalelor psihiatrice "speciale". Turcizarea locului ca și a titulaturii deținătorilor puterii nu reprezintă aici camuflajul obișnuit din romanele tipărite sub regimul comunist, cînd spre a se pomeni de tarele prezente se evada spre alte timpuri sau orizonturi. În **Adio Europa!** e descris clar și fără aluzii comunismul, chiar dacă Moscovei i se mai spune și Înalta Poartă. E poate doar un semn al stratificării de "turciri" întărind transcrierea balcanică a experimentului. Comunismul, ca demonologie, este însă surprins în esența lui față de care "pașalîcurile" noastre anterioare pălesc (acum drept bir se cere firea omului, nu doar bunurile sale).

Pledînd tot pentru nota orientală a Isarlîkului (o Craiovă deplasată în stricăcioasa-i metamorfoză), o altă referință mult mai cuprinzătoare sugerată de autor: **O mie și una de nopți**. Candid nu e Șeherazada, dar numai prin povestirea neîntreruptă, el, și toți cărora li se dă cuvîntul (cînd îl iau nu se mai opresc), se mai pot, dacă nu mîntui, cel puțin elibera de o povară. Momentan, deoarece toate Șeherazadele vor sfîrși în cele o mie și una de zile ale împilării degradante prin a cădea sub iataganul călăului. Funcția soteriologică a povestirii e tot timpul prezentă.

"Eu – spune Candid – îmi închipui Iadul **ca un loc unde se tace**, unde e interzis să povestești, să-ți aduci aminte. Pentru mine și Olimpia mea (soția sa, n.n.), Raiul de după Judecată nu poate fi decît un loc unde, în pace și curăție, ne vom putea depăna istoriile măruntelor noastre deșertăciuni. Cartea asta arabă **1001 de nopți** e mai aproape de sufletul nostru acum decît **Divina Comedie**, fiindcă iadul prin care trecem, coborînd mereu, e fără speranță, dar este și fără de memorie."

Sau:

"A povesti (...) ar fi singura metodă (...) prin care dăm viață prezentului mort, prin care legăm trecutul de viitor, transformînd curgerea și devenirea timpului în luciditate și stare pe loc. «Să povestim, să povestim, să povestim, fără încetare să povestim» – acesta era ordinul seniorilor din celulă, pivniți sau baracă. Povestirea, ca act de memorie și creație, constituie singurul remediu prin care, folosind lăuta bătrînă a limbii materne, dizolvăm graniițele dintre vis și realitate, dintre frică și pieire, dintre **je** și **moi**, eu și mine."

Într-o paranteză fie spus, "lăuta bătrînă a limbii materne", cu adevărat cea dinainte de sărăcirea ei prin stereotipuri și mahalagizări, e de o bogăție lexicală rară în scrisul contemporan. **1001 de nopți** e, din acest punct de vedere, și "1001 de cuvinte", uitate, răzlețite, părăsite și părăginite. Limba, ofilită ca natura, siluită de același sistem totalitar, se răzbună în proza lui Ion D. Sîrbu, reînvie, năpădește parametrii vocabularului curent, asemenea torentului narativ.

O mie și una de nopți deci. Dar și **Țiganiada**, grotescul ei dovedindu-se iarăși neîncăpător pentru un prezent ce nu mai poate fi satirizat deoarece se prezintă el însuși ca o satiră ce nu mai suportă adăugire. Tot Candid, povestind soției sale, Olimpia, despre anii de pușcărie:

"În timp ce mă cotonogeau gealați, am avut o clipă stranie de anamneză: deodată mi-au revenit în minte toate acele capitole ale unei cărți pe care, fără creion și hîrtie, stînd noi împreună doi sau trei ani, am compus-o pentru, ziceam noi, uzul tineretului și cărturarilor lași din Occident. Era vorba de un **Manual al bunului pușcăriaș**, scris în endecasilabi, sub formă de epopee eroi-comico-grotescă. **Jilaviada** era titlul acestei noi și moderne **Țiganiade** a ultimului nostru iluminism întunecat."

Pentru intelectualii occidentali entuziasmați de experiența comunistă din Est, pentru Occident în general, vinovat de a consfinți, prin noi tratate și lașități, cedarea de la Yalta, mînia lui Candid e atît de dezlănțuită încît le dorește – și prevede – o bună și însănătoșitoare ocupație sovietică. Cu atîta pornire n-o mai făcuse decît Arthur Koestler, care, dezgustat de Parisul lui Sartre și al Simonei de Beauvoir, își închipuise în **Les hommes ont soif** (1951) (de altminteri singurul său roman ratat) soarta lor și a celorlalți "tovarăși de drum" cînd Armata Roșie va ajunge la Paris. Yalta, termen generic chiar dacă "împărțirea" nu s-a făcut acolo. Țăranii din carte, privind la un copac străpuns de un nebun cu un piron, de se umflaseră **toate** trunchiurile din pădure, îl denumiseră pe el, pironul, Yalta.

Evident că din **Adio Europa!** nu putea lipsi nici legenda Marelui Inchizitor. El însuși pe măsura locului, sub forma unui fruntaș de partid, Tutilă I, cu totul conform acestui "peisaj valah în care totul nu era decît o ruină, o eroare, un simplu moft ridicol al unei mici apocalipse în devenire".

Din acest apocalips, Candid nu e sigur că poporul român, transformat într-o populație, va putea supraviețui.

"(...) există oameni și popoare care **sunt sinucise** (adică împinse să-și facă singure seama) și oameni și popoare care mor frumos. Cine moare rămîne pe listă, are șanse de mîntuire; cine piere e scăzut din inventar, ca un rebut, ca un furnicar prost."

Poate că dacă ne-ar fi fost dat să citim romanul lui Ion D. Sîrbu atunci cînd a fost scris, în întunecimile din 1985, ne-am fi mirat cu toții mai puțin de malformațiile postdecembriste, am fi fost mai pregătiți. Nu e însă niciodată preț tîrziu: orice diagnostic bine pus oferă șansa unei terapeutici adecvate, lectura acestui roman putînd reprezenta un prim pas spre re-alcătuirea unui popor. Iar în literatura noastră, el ar putea ocupa un loc asemănător romanului **Maestrul și Margareta** de Bulgakov în cea rusă.

Aproape am încheiat și n-am spus nimic despre subiectul propriu-zis al romanului. Să adaug doar atît: că totul începe printr-un rîs homeric, acela al lui Candid, fost cărturar și filosof de formație și vocație europene, mazilit la Isarlîk după ce a fost și în temniță, și la Canal, și în mine. În fața unui afiș pe care numele lui Karl Marx (în care el crezuse) este pus anapoda, rîde singur în plină piață publică, trezind avalanșa ce-l va înghiți. Ultimele rînduri scrise de Candid în azilul unde a fost pus să înnebunească glorifică totuși rîsul salvator: "raiul nostru valah e alcătuit din libertatea de a putea rîde" – i se pare că o aude spunînd pe Olimpia, ucisă între timp.

Totul pornește deci și se sfîrșește cu un hohot de rîs. Cum nu mai sîntem în Rai – nici măcar cel valah –, între început și încheiere pînă și natura se chircește de suferință. În felul acesta, nu s-a mai "rîs" demult în literatura română.

În "manualul" nostru de supraviețuire, alături de mărturiile de neînlocuit și de cîteva cărți de ficțiune – rare –, trebuie să figureze imperativ și romanul lui Ion D. Sîrbu, ca un semn al strădanlei de a **nu** spune "adio" Europei. Nici nouă înșine.

MONICA LOVINESCU

Paris, august 1994

● **Sertarul cu aplauze** de Ana Blandiana și **Adio Europa!** de Ion D. Sîrbu – două romane de sertar remarcabile ● critica literară pare incapabilă să însoțească evenimentul ● **Adio Europa!** este un eveniment literar ● comunismul ca demonologie ● în **Adio Europa!** e descris clar și fără aluzii comunismul ● "eu îmi închipui Iadul ca un loc unde se tace, unde e interzis să povestești, să-ți aduci aminte" ● limba, ofilită ca natura, siluită de același sistem totalitar, se răzbună în proza lui I. D. Sîrbu, reînvie, năpădește parametrii vocabularului curent, asemenea torentului narativ ● "în timp ce mă cotonogeau gealații, am avut o clipă stranie de anamneză: mi-au revenit în minte toate acele capitole ale unei cărți, pe care am compus-o pentru, ziceam noi, uzul tineretului și cărturarilor lași din Occident" ● "există oameni și popoare care **sînt sinucise** (adică împinse să-și facă singure seama) și oameni și popoare care mor frumos" ● "raiul nostru valah e alcătuit din libertatea de a putea rîde"

Petit Larousse Illustre
editia 1995
la pretul de 29.500 lei/ex
(en-gros - 25.000 lei/ex)
la Libraria EUROMEDIA
Str G-ral Berthelot nr.41; tel **6150679**

O lume fără Kim

Moartea ultimului stalinist lasă în urma sa o mare enigmă

Lui Kim Il Sung trebuie să i se recunoască măcar acest merit: a ştiut cum să lasă din scenă cu o lovitură de trăznet. Ultimul dictator stalinist a ştiut să moară tocmai atunci cînd părţi ale lumii care îl dezaprobau cel mai tare aveau mai multă nevoie de ultimul totalitarist. Un rege-zeu pentru poporul său, monstru pentru cei împotriva cărora a pornit războaie şi un mister pentru restul lumii, singurul conducător pe care l-a cunoscut Coreea de Nord comunistă a dispărut într-un moment diplomatic extrem de delicat, făcîndu-i chiar şi pe cei mai înrăiţi duşmani ai săi să se roage ca moartea sa să nu fie sieva. Vestea dispariţiei sale a provocat o undă de şoc de la Seul, Tokyo şi Beijing la Washington, Geneva şi Neapole, locul unde avea loc întîlnirea la nivel înalt a Grupului celor şapte. Pentru ai săi, el a fost "cel mai mare dintre cei mari"; pentru SUA şi pentru ceilalţi el a fost o mare dar necesară nenorocire.

Cum s-a născut un mit

Dragonii se nasc în marile fluvii şi în lacuri întinse, în timpul furtunilor şi taifunurilor. Doar acestea pot fi sursele ucigătorului monstru. Şi cu toate acestea, deseori, dintr-un pîrîiaş obişnuit, ghearele unui dragon îşi pot croi drum către lume.

Cînd, la sfîrşitul celui de-al II-lea război mondial, în 1945, a ajuns în portul Wonsan, Kim Il Sung era un nimeni. El trăise din 1939 în Uniunea Sovietică şi s-a întors în ţara sa natală îmbrăcat într-o uniformă de căpitan al armatei sovietice. Mulţi nici nu credeau că el era chiar Kim Il Sung. Acesta era numele unui celebru luptător de gherilă care, se credea, murise luptînd împotriva japonezilor în Manciuria, cu mulţi ani în urmă. Putea acest tînăr corpolent, în vîrstă de 33 de ani, să fie una cu acel erou? Dar, curînd, nimeni nu s-a mai îndoit de acest lucru.

Se născuse în 15 aprilie 1912 ca fiu al unor ţărani, într-un loc pe care nord-coreenii îl numesc acum leagănul revoluţiei: Mangiondae. Familia sa se stabilise aici după ce străbunicul lui Kim fusese numit de către bogatul său stăpîn îngrijitorul mormintelor familiei sale. Ulterior, acele locuri au fost transformate în altare ridicate pentru proslăvirea geniului lui Kim Il Sung, în vreme ce tinereţea lui Kim fusese transformată în legendă. De exemplu, se spunea că la 17 ani el îi învăţa pe elevii din clasa a IV-a primară bazele doctrinei lui Marx şi materialismul dialectic. Nu se spune mai nimic despre mutarea familiei sale în Manciuria, care era pe vremea aceea ocupată, la fel ca şi Coreea, de japonezi. Adevărul nu ar fi cadrat cu acel cult oficial al lui Kim, care-i acorda o identitate coreeană şi mîndrie naţională. În istoria oficială, Kim era întotdeauna partizanul **coreean**, viteazul comunist **coreean**, aflat veşnic pe frontul **coreean**. Dar adevărul este că zilele de gherilă au fost petrecute alături de miliţiile antijaponeze înfiinţate de chinezi.

Kim Il Sung a avut şansa de a-şi crea o nouă faţă cînd a fugit din Manciuria în Uniunea Sovietică, în 1939, cînd armata imperială japoneză îi pedepsea aspru pe luptătorii gherilei chineze. El a fost trimis la Şcoala de ofiţeri de infanterie de la Habarovsk şi i s-a acordat gradul de căpitan şi comanda batalionului format din etnici coreeni. În Habarovsk el s-a căsătorit cu Kim Chong Suh, care-i fusese tovarăşă de luptă din 1935 şi care-l urmase în exil. După ce URSS a intrat în război, în 1945, şi a ocupat teritoriile asiatice din nord-estul Japoniei, Kim şi alţi 66 de colegi ofiţeri au fost trimişi la Wonsan să formeze nucleul unui alt comandament nord-coreean. Atunci, se pare, a fost Kim ales de Moscova să devină conducătorul Coreii.

Se spune că fie Moscova, fie Washington ar purta vinovăţia trasformării Coreii într-un prim conflict puternic al războiului rece. Cu toate acestea, Kim Il Sung avea motivele sale să dorească un astfel de război. El spusese întotdeauna că războiul era singurul mod de unificare a peninsulei şi de a alunga regimul de la Seul sprijinit de SUA. Mai mult, această părere îl diferenţia faţă de ceilalţi comunişti coreeni, care aveau alte soluţii pentru reunificarea ţării.

Cu toate că Stalin îl considera pe Kim o marionetă, deseori coreeanul era cel care trăgea sforile liderului sovietic. Se pare că Kim a făcut numeroase călătorii la Moscova pentru a-l convinge pe Stalin că sud-coreenii erau gata să se alăture forţelor sale revoluţionare. Tot el a întărit convingerea mentorului său sovietic că SUA nu va interveni niciodată într-un conflict coreean. Dacă americanii nu i-au ajutat pe naţionaliştii chinezi în lupta lor împotriva lui Mao, spunea el, de ce l-ar ajuta pe Singman Rhee? Kim a căpătat un masiv sprijin militar sovietic, moştenind tot armamentul armatei a 25-a sovietice, inclusiv cel confiscat de la armatele japoneze înfrînte, din regiune.

Stalin era gata să-i mai dea arme lui Kim, dar, spunea el, "dacă primeşti un pumn în dinţi, n-am să ridic un deget. Va trebui să-l rogi pe Mao să te ajute". Kim s-a dus la Beijing, unde l-a convins pe Mao că Stalin credea că războiul coreean era uşor de cîştigat. Liderul chinez s-a lăsat convins şi i-a promis lui Kim că-i va fi aliat. Dar calculele lui Kim s-au dovedit greşite. SUA a intervenit şi l-a forţat să se întoarcă la Phenian şi să cheme Beijingul în ajutor. El însuşi fusese rănit în lupte. La sfîrşitul războiului, ambele Corei erau în ruină şi circa 3 milioane de persoane muriseră.

Kim Il Sung a supravieţuit şi şi-a curăţat guvernul de duşmani cu o brutalitate de care va da dovadă, de altfel, în tot cursul "domniei" sale. Aparatul de securitate pe care l-a înfiinţat se numără printre cele mai dure din lume; acesta împarte populaţia în trei categorii: loiali, şovăielnici şi elemente ostile. Conform unui raport întocmit de Amnesty International există "zeci de mii" de disidenţi şi de duşmani ai lui Kim în lagărele de concentrare. Nu se cunoaşte marele număr al celor executaţi.

În tot acest timp, chinezii şi sovieticii îl sprijiniseau politic şi economic, deşi nu întotdeauna din tot sufletul. Supravieţuirea lui Kim era un punct de onoare al ideologiei.

Tot atunci Kim îşi face cunoscută doctrina sa autarhică – **Ciuce** sau mîndria de sine. De fapt, prin anii '60, Coreea de Nord a lui Kim depăşise, din punct de vedere economic, Coreea de Sud. Dar în deceda următoare filosofia **Ciuce** s-a dovedit a fi ineficientă, căci ea se baza pe planificarea de stat stalinistă, iar cheltuielile din domeniul apărării secau toate resursele. **Ciuce** impusese şi ideea că Kim ar avea o origine divină, idee copiată după cultul personalităţii stabilit de Stalin şi de Mao, dar care depăşea limitele stabilite de cei doi. Chipul lui Kim era pretutindeni. Statui masive erau ridicate în toată ţara, inclusiv una uriaşă, placată cu aur, în capitală. La un moment dat, el şi-a numit fiul cel mare, Kim Jong Il, ca urmaş, şi împreună colindau prin ţară şi îşi ridicau reciproc monumente.

Cum era de aşteptat, rezultatul a fost o politică naţională a grotescului. Se spune că, odată, Kim a spus că era convins că extractul din ficat de broască îi era necesar sănătăţii. Imediat, voluntari din armata populară au adunat 5.000 de broaşte pe care le-au trimis la palatul prezidenţial. Ciudatul şi inutilul efort a mai demonstrat încă o dată fabuloasa minciună care-l învăluia pe Conducător.

Ieşirea din scenă

Moartea lui Kim a survenit într-un moment cînd SUA şi Coreea de Nord tocmai începuseră, la Geneva, discuţiile privitoare la disputa din ce în ce mai periculoasă asupra programului nuclear de la Phenian. Prima rundă de convorbiri s-a dovedit extrem de utilă şi de productivă. După aceea, negocierile au fost întrerupte de moartea lui Kim. Oare cine mai putea să aibă autoritatea de care dăduse Kim dovadă în astfel de probleme?

Bărbatul numit de ai săi Marele Conducător părea să-şi asume personal sarcina de a găsi o cale de înlăturare a acuzaţiilor că ţara sa era pe cale de a fabrica bombe atomice. În timpul întîlnirii sale cu Jimmy Carter, tensiunile s-au risipit peste noapte cînd Kim a promis că va îngheţa programul nuclear. Washingtonul şi-a retras atunci ameninţările cu sancţiuni economice din partea ONU şi se pregătea pentru o nouă încercare de dialog. Prima întîlnire dintre liderii Coreii de Sud şi Coreii de Nord a constituit un nou triumf diplomatic al bătrînului autocrat. Dar negocierile au fost întrerupte de dispariţia sa.

Pe plan intern, moartea lui Kim înseamnă, cu certitudine, sfîrşitul unei epoci. Diplomaţii străini din Coreea povestesc cum copiii izbucneau spontan în lacrimi în timp ce mase de oameni impietriţi de durere umpleau străzile. Dar, dincolo de asta, moartea sa înseamnă accederea la putere a misteriosului său fiu, Kim Jong Il.

Ce se va întîmpla acum? O întrebare firească dacă ne aducem aminte de cuvintele lui Arnold Kauter, subsecretar de stat în guvernul Bush: "Ceea ce nu ştim despre Coreea de Nord este aşa de vast încît Kremlinul anilor '50 pare o carte deschisă". Partea comunistă a unei peninsule cunoscute cîndva sub numele de "Regatul Sihastrului" a confirmat precizia acestui nume, aşezînd asupra celor 22 de milioane de oameni clopotul de sticlă al propagandei, al controlului gîndirii şi al glorificării mitologice a familiei Kim. Ce alte facţiuni ar putea exista în rîndurile conducătorilor, cine le controlează şi ce urmăresc ele sînt întrebări ale căror răspunsuri sînt simple presupuneri chiar şi pentru cei mai buni analişti ai contrainformaţiilor. Însuşi Kim Jong Il este o mare necunoscută.

Traducere şi adaptare de ADRIANA TUDOR
(După "Time")

CITITORII DIN STRĂINĂTATE se pot abona la revista "22" depunînd costul abonamentului în conturile noastre deschise la **Banca Comercială Ion Ţiriac S.A. Bucureşti, Str. Doamnei nr. 12**: (pentru **dolari** în contul 4120253230, pentru **mărci** în contul 4120253231, pentru **franci francezi** în contul 4120253235, pentru **lire italiene** în contul 4020253234) sau (pentru orice fel de valută) trimiţînd un cec (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, Bucureşti, România.

Costul abonamentelor pentru cititorii din străinătate:

	1 an	6 luni	3 luni
– zona europeană:	80 $	40 $	20 $
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	55 £	28 £	14 £
– SUA, Japonia, Australia:	100 $	50 $	25 $

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunţă exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizaţi de redacţie (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Redactor-şef: GABRIELA ADAMEŞTEANU; Redactori-şefi adjuncţi: RODICA PALADE (societate, cultură); ANDREI CORNEA, GABRIEL ANDREESCU (politică, filosofie, ştiinţă); Director artistic: DAN PERJOVSCHI; Secretar general de redacţie: VIOLA VANCEA; Secretar tehnic de redacţie: ALEXANDRU CIRIP; Rubrici permanente: ŢIA ŞERBĂNESCU, N.C. MUNTEANU, HORAŢIU PEPINE (politică), ILIE ŞERBĂNESCU (economie), CEZAR BALTAG (istoria religiilor), H.-R. PATAPIEVICI (eseu), MIHAI ZAMFIR (literatură), ERWIN KESSLER (plastică); Redactia: OANA ARMEANU (societate), RALUCA STROE-BIRUMARIU (politică), MARIAN CHIRIAC (reporter special); Corespondenţi interni: IOAN MUŞLEA (Cluj), DANIEL VIGHI (Timişoara); Corespondenţi externi: WILLIAM TOTOK (Berlin), ADRIAN NICULESCU (Milano), SORIN ALEXANDRESCU (Amsterdam), ION MIRON DAMIAN (Paris); Difuzare: MIRCEA IONESCU (şef serviciu), MIHNEA CHIUIA, IOAN CONDOR, VLAD VIERU; Gestiune: CORNELIA NICULAIE (şef serviciu); Tehnoredactare computerizată: ADRIAN BALTAG; Corectură: RADU DOBÂNDĂ; Publicitate: FLORI SAVA

Tipărit la "TIPOREX" S.A.

Manuscrisele nepublicate nu se restituie

Redacţia şi administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08.

ISSN-1220-5761